

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ГЕОДЕЗІЇ, ЗЕМЛЕУСТРОЮ ТА АГРОІНЖЕНЕРІЇ
КАФЕДРА ГЕОДЕЗІЇ ЗЕМЛЕУСТРОЮ ТА ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

к.г.н., доцент

_____ Ірина ЛЕОНІДОВА

«__» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Освітньої програми «Геодезія та землеустрій»

За спеціальністю 193 «Геодезія та землеустрій»

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЯМИ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ТА ІНШОГО ПРИРОДООХОРОННОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Науковий керівник: д.г.н., професор

_____ Тетяна МОВЧАН

Рецензент:

Виконав здобувач денної форми навчання

Валентина СТЕПАНОВА

Засвідчую, що кваліфікаційна робота

містить

результати власних досліджень.

Використання

ідей і текстів інших авторів має посилання

на відповідне джерело.

_____ **Валентина СТЕПАНОВА**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет геодезії, землеустрою та агроінженерії

Кафедра геодезії, землеустрою та земельного кадастру

Освітній рівень другий (магістерський)

Спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____. Ірина ЛЕОНІДОВА

« __ » _____ 2023 р.

З а в д а н н я

**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
СТЕПАНОВОЇ ВАЛЕНТИНИ**

1. Тема роботи «Інституційне забезпечення управління землями природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення»

Керівник роботи Мовчан Т.В. доцент, затверджений наказом по університету від «06» лютого 2023 р. № 04

2. Строк подання роботи здобувачем вищої освіти «18» грудня 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правові документи щодо забезпечення системи управління землями природоохоронного призначення, дані Держгеокадастру, матеріали на заказник «Олександрівський» Херсонського (Білозерського) району Херсонської області, Схема планування Херсонської області.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки

1. Теоретико-методологічні засади використання природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення. 2. Оцінка сучасного стану земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення. 3. Вдосконалення управління землями природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення.

6. Консультанти за розділами роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання «06» лютого 2023 р.

Календарний план виконання кваліфікаційної роботи

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітка
1.	Видача завдання на магістерську роботу. Складання змісту пояснювальної записки. Пошук необхідної літератури для написання магістерської роботи. Робота з літературними джерелами за темою.		
2.	Розділ «Оцінка сучасного стану земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення». Аналіз та обробка даних Держгеокадастру.		
3.	Розділ «Вдосконалення управління землями природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення»		
4.	Чистове оформлення магістерської роботи. Попередній захист магістерської роботи на кафедрі.		

Здобувач вищої освіти _____ Валентина СТЕПАНОВА

Науковий керівник _____ Тетяна МОВЧАН

РЕФЕРАТ

Інституційне забезпечення управління землями природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення. Степанова В.О. Магістерська робота. ОДАУ, кафедра геодезії, землеустрою та земельного кадастру. 2023. 76 с. текстової частини, таблиці, 11 рисунків, 50 літературних джерел.

Текстова частина включає: вступ, теоретико-методологічні засади використання земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення; оцінку сучасного стану земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення; вдосконалення управління землями природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення; висновки та пропозиції, список використаної літератури.

В магістерській роботі в повному обсязі приведено аналіз інституціональних засад забезпечення системи управління землями природоохоронного призначення та запропоновано напрями вдосконалення управління природоохоронним землекористуванням.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: землі природно-заповідного призначення, управління природоохоронним землекористуванням, інституціональні засади, Державний земельний кадастр, землеустрій, моніторинг, охорона земель.

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ТА ІНШОГО ПРИРОДООХОРОННОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	
1.1. Поняття та класифікація земель природоохоронного призначення	
1.2. Міжнародний та вітчизняний досвід законодавчого забезпечення механізму управління землями природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення.....	
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ЗЕМЕЛЬ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ТА ІНШОГО ПРИРОДООХОРОННОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	
2.1. Сучасний стан використання земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення України.....	
2.2. Ідентифікація основних проблем управління землями природоохоронного призначення в Україні.....	
2.3. Формування та режим використання об'єктів природно-заповідного фонду Херсонщини.....	
2.4. Національні природні парки як складові об'єкти в системі природоохоронних територій.....	
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЯМИ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ТА ІНШОГО ПРИРОДООХОРОННОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	
3.1. Особливості природних умов та функціонування національних природних парків на прикладі заказника «Олександрівський».....	
3.2. Оцінка антропогенного навантаження на об'єкти природно-заповідного фонду Херсонщини	
3.3. Напрями вдосконалення управління землями природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення.....	
3.4. Відповідальність за порушення законодавчих вимог щодо використання та охорони земель природно-заповідного фонду....	
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	

ВСТУП

Відповідно до статті 43 Земельного кодексу України землі природно-заповідного фонду - це ділянки суші і водного простору з природними комплексами та об'єктами, що мають особливу природоохоронну, екологічну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність, яким відповідно до закону надано статус територій та об'єктів природно-заповідного фонду. До них відносяться природні території та об'єкти (природні заповідники, національні природні парки, біосферні заповідники, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища), а також штучно створені об'єкти (ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва) [1].

Охорона природи є однією з найактуальніших стратегій розвитку сучасного світу. За останні півстоліття їй присвячено багато міжнародних рішень, постанов, конвенцій, угод, програм державних органів, громадських організацій. На конференції ООН 1992 року, яка пройшла в Ріо-де-Жанейро за участю керівників 179 держав світу було схвалено Концепцію сталого розвитку [36], тобто невиснажливого споживання природних ресурсів. З того часу в світі приділяється значна увага до цієї проблеми на засіданнях найвищого рівня, що свідчить про її світове значення.

У загальній проблемі охорони довкілля пріоритетне значення має біорізноманіття. Людство, знищуючи біорізноманіття, порушує глобальну кліматичну, екосистемну рівновагу, руйнує озоновий шар, змінює природний фізичний та хімічний стан атмосфери й гідросфери, збільшує антропогенний тиск на біосферу, через що виділяється шість глобальних проблем: потепління клімату, або парниковий ефект; дірки в стратосферному озоновому горизонті; кислотні дощі; накопичення в ґрунтах токсичних відходів, що помітно погіршує якість продуктів та спричиняє отруєння людей; спустелювання – деградація ґрунтів із втратою продуктивності та родючості; загроза для біорізноманіття та біозагрози.

Дуже важливим є створення засад для системи прийняття управлінських

рішень на різних щаблях влади через складний і тривалий процес реформування, переорієнтування, вдосконалення та визначення стратегічних напрямків розвитку природно-заповідних територій та управління ними, у тому числі діяльності заказників України та інших територій і об'єктів природно-заповідного фонду. Специфічність та своєрідність розвитку територій природно заповідного фонду спонукають до особливої уваги задля визначення її об'єкта, предмета і мети даної роботи.

Актуальним завданням є необхідність удосконалення законодавчого забезпечення системи управління землями природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, формування напрямів удосконалення управління заповідними територіями.

Робота має на меті постановку питання про створення нових та вдосконалення існуючих національних правових інструментів у сфері охорони, раціонального використання та відтворення природоохоронних територій на прикладі заказника «Олександрівський», який розташований в Херсонській області.

Мета роботи полягає у вдосконаленні та поглибленні інституціональних засад забезпечення системи управління землями природоохоронного призначення та організації їх використання, розгляді та оцінці теоретико-прикладних основ правового режиму земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, на прикладі заказників, виявленні особливостей їх організації та функціонування в Україні, формулюванні пропозицій щодо вдосконалення законодавства в цій області.

Для досягнення поставленої мети необхідно було розв'язати наступні **завдання:**

- встановити закономірності процесу створення об'єктів природно-заповідного фонду України;
- дослідити сутність та виявити особливості правового режиму заказників, як самостійного виду охоронюваних природних територій;
- виокремити та розкрити етапи створення об'єктів природно-заповідного

фонду в Україні, виявити проблемні аспекти реалізації кожного з етапів;

- з'ясувати правовий режим земель, що є основою заказників на етапі організації та в процесі їх функціонування;
- здійснити оцінку стану використання земель природоохоронного призначення на прикладі Херсонщини;
- представити систему управління землями під заказниками;
- дослідити правовий механізм охорони природних заказників, встановити його особливості та проблеми застосування;
- розробити науково-обґрунтовані пропозиції щодо внесення змін до законодавства про природно-заповідний фонд України та інших нормативно-правових актів, які визначають правовий режим заказників;
- визначити напрями вдосконалення управління землями природоохоронного призначення.

Об'єктом дослідження є система управління землями природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, процес її формування у галузі природоохоронного землекористування на прикладі заказника загальнодержавного значення «Олександрівський» Херсонської області, як одного з видів територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних засад і практичних та організаційно-правових механізмів удосконалення системи управління землями природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, їх використання та охорони.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям дослідження послужили загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Їх комплексне використання забезпечило досягнення визначеної мети, дало можливість зробити обґрунтовані й достовірні висновки та пропозиції. Застосування діалектичного методу пізнання явищ і процесів дало змогу дослідити суспільні відносини щодо функціонування національних природних парків в їх єдності та взаємозв'язку з іншими диференційованими та комплексними об'єктами еколого-правового регулювання. За допомогою

історичного методу розкрито становлення та розвиток національних природних парків як самостійних природоохоронних територій. На основі системно-структурного та формально-логічного методу проаналізовано норми чинного законодавства, які є правовою основою створення та функціонування національних природних парків, сформовано понятійно-категорійний апарат дослідження. Порівняльно-правовий метод використано для здійснення порівняльного аналізу правового режиму національних природних парків в Україні та інших державах. Методи аналізу і синтезу дали змогу виокремити особливості правового режиму національних природних парків, етапи їх створення, організацію управління ними, систему заходів охорони.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ПРИРОДНО- ЗАПОВІДНОГО ТА ІНШОГО ПРИРОДООХОРОННОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

1.1. Поняття та класифікація земель природоохоронного призначення.

До земель природно-заповідного фонду включаються природні території та об'єкти, а також штучно створені об'єкти. До земель іншого природоохоронного призначення належать земельні ділянки, в межах яких є природні об'єкти, що мають особливу наукову цінність.

Термін «заповідна справа» в Україні прийшов в первісному своєму значенні лише як «справа про заповідники». З плином часу у нашій країні термін «заповідна справа» міцно укорінилося в науковому, прикладному та правовому вживанні. Заповідна справа – це комплекс організаційних, правових, наукових, економічних і виховних заходів, спрямованих на збереження унікальних та типових ландшафтів чи окремих природних об'єктів з науковою, природоохоронною та іншою метою [16,13].

Заповідна справа охоплює теорію і практику організації, функціонування і збереження природно-заповідних територій різних рангів і категорій; це також система управління біоценозами на користь природи і людства. Останнє розуміється не вузько, не тільки як одержання господарської продукції, сировини та іншої користі. Тут усе повинно бути розраховане на необхідність підтримання екологічної рівноваги, збереження краси і різноманіття ландшафтів, рослинного і тваринного світу [16, 13].

Українські законодавці зберегли визначення поняття «особливо охоронювані території» як природні території, що особливо охороняються, до яких зарахували й заповідні території та об'єкти. У 80-х роках ХХ століття у правовому лексиконі України з'явилися нові терміни: «природно-заповідні території»; «природно-заповідна мережа»; « природно-заповідний фонд».

Одним з ефективних заходів охорони довкілля є заповідання, а основним і надійним засобом збереження біотичного різноманіття є система природно-

заповідного фонду (далі – ПЗФ), яка формується на трьох рівнях, які відображені на рисунку 1.1.

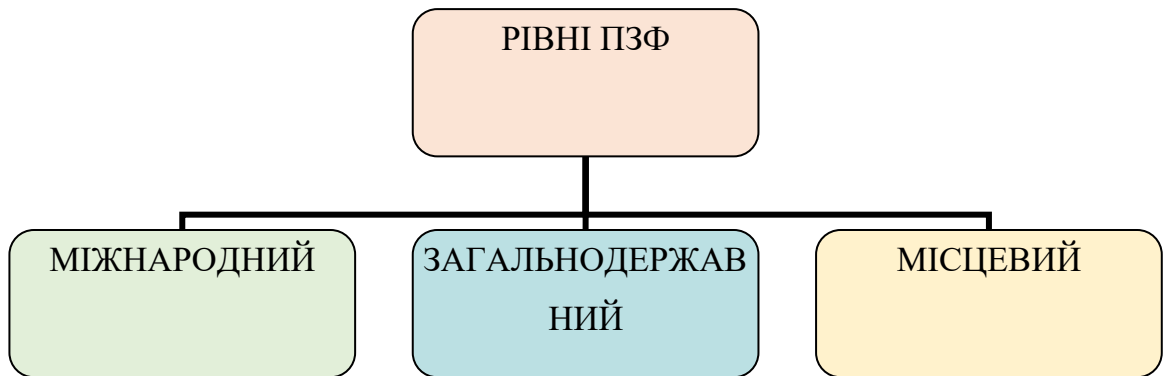

Рис. 1.1. Рівні формування природно – заповідного фонду.

Аналіз законодавства нашої країни свідчить про три рівні формування природно-заповідного фонду: міжнародний (створення та утримання об’єктів природно-заповідного фонду регулюється міжнародними нормативно-правовими актами); загальнодержавний (створення та утримання об’єктів природно-заповідного фонду регулюється загальнодержавними нормативно-правовими актами); місцевий (створення та утримання об’єктів природно-заповідного фонду регулюється місцевими нормативно-правовими актами).

Минуло більше 100 років від часу, коли була започаткована активна форма збереження й відтворення незайманих ландшафтів в Україні. На 1 січня 1928 р. в нашій країні нараховувалося 6 державних заповідників загальною площею 68 500 га. Природні заповідники - (резервати), в 1951 р. були максимально розвинуті: функціонувало 12 заповідників загальною площею 54 383, 4 га, в подальшому зазнали руйнувань - надовго втратили (Асканія-Нова), а окремі і назавжди (Прохорівський заповідник, Український парк природи та ін.) свій природоохоронний статус.

Землі природно-заповідного фонду - це своєрідна природно-територіальна система, яка відображає сукупність природоохоронних територій, їх категорій, що функціонально взаємопов’язані та взаємодоповнюють одна одну, а також забезпечують у межах окремого регіону, держави чи міждержавного простору стабільне і тривале виконання природоохоронних завдань.

Поняття «землі природоохоронного призначення» створено, що щоб зберегти видове різноманіття природи, потрібно постійно вивчати її стан і запобігати негативному впливу технічного прогресу. Для цього створюють природоохоронні території. Природоохоронна територія – територія, яка охороняється через своє екологічне, культурне або подібне значення.

В нашій країні активно позиціонувався і інтенсивно розвивався сучасний кадастр, який був у публічному доступі, дані Державного земельного кадастру були відкритими і доступними. З червня 2021 року на публічній кадастровій карті з'явився шар «Природно-заповідний фонд». На ньому було більше, ніж 7тис. об'єктів ПЗФ. На цю подію очікували декілька років установи природно-заповідного фонду, контролюючі органи, місцеві органи влади та природоохоронна громадськість. Але, нажаль, в умовах воєнного стану, доступ до публічних даних кадастру заблоковано. На рисунку 1.1. представлено інформацію з публічної кадастрової карти України, яка наразі заблокована через воєнні дії в країні.

Рис. 1.1. Шар «Природно-заповідний фонд» на публічній кадастровій карті України

Розглянемо класифікацію природоохоронних територій, яка діє на території України. Закон України «Про природно-заповідний фонд України»

визначає, що до цього фонду належать 11 категорій природоохоронних територій, які об'єднані в дві групи (природні і штучні об'єкти), зазначені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Види природоохоронних територій України

№ з/п	Об'єкти	
	Природні	Штучні
1.	Біосферні заповідники,	Ботанічні сади
2.	Природні заповідники	Дендрологічні парки
3.	Національні природні парки	Зоологічні парки
4.	Регіональні ландшафтні парки	Парки, пам'ятки садово-паркового мистецтва.
5.	Заказники	

Категорії природоохоронних об'єктів України розподілені в залежності від рівня (глобального, загальнодержавного або регіонального чи локального) і представлені у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Категорії природоохоронних об'єктів

Категорії природоохоронних об'єктів		
Глобальний (біосферний) рівень	Загальнодержавний (національний) рівень	Регіональний і локальний рівень
Біосферні заповідники (15) - Асканія – Нова - Чорноморський - Дунайський - Чорнобильський	Природні заповідники (19) - Поліський - Канівський - «Медобори» - Український степовий - Карадазький	Регіональний і локальний (місцевий) рівні Заказники (330) Пам'ятки природи (3388) Заповідні урочища (809) Регіональні ландшафтні парки (77) «Меотида», «Бахчисарай»
	Національні природні парки (50) - Карпатський - Шацький - «Синевір» - «Подільські Товтри» - Голосіївський	Штучно створені природоохоронні об'єкти - Парки пам'ятки садово-паркового мистецтва (556) - ботанічні сади (28) - дендропарки (57) - Зоопарки (13)

Вище наведені категорії природоохоронних об'єктів України можна представити у вигляді структури природно-заповідного фонду.

Таблиця 1. 3

Структура природно-заповідного фонду України

№з/	Назва природоохоронного об'єкта	%
1	Природні заповідники	6,3
2	Біосферні заповідники	7,0
3	Національні природні парки	22,0
4	Заказники	43,7
5	Пам'ятки природи, ботанічні сади, зоопарки, дендропарки, парки, пам'ятки садово - паркового мистецтва	1,8
6	Регіональні ландшафтні парки	15,2
7	Заповідні урочища	4,0
	Всього	100

Дана структура природно – заповідного фонду України свідчить про найбільшу кількість таких об'єктів ПЗФ, як заказники (див рис. 1.2).

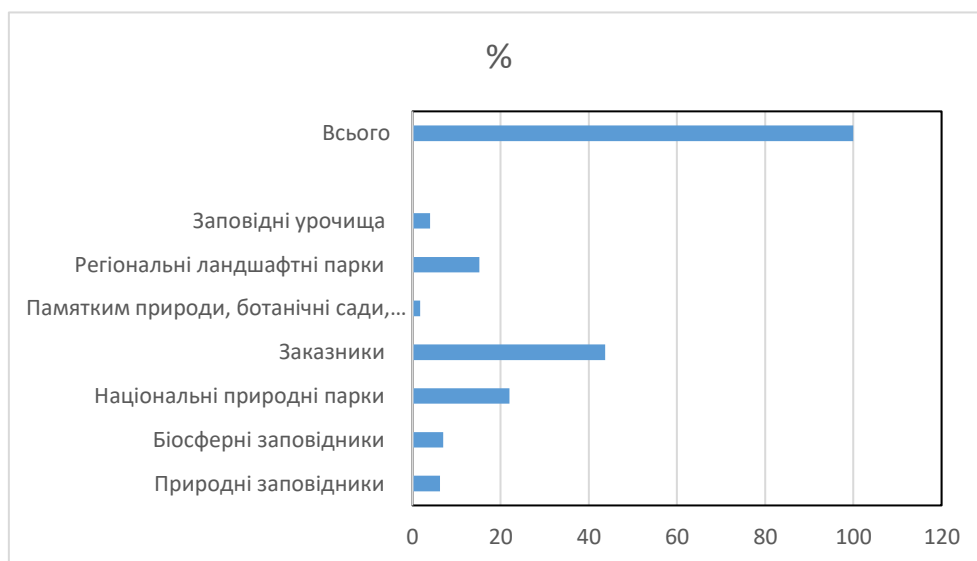

Рис. 1.2. Структура природно-заповідного фонду України

Отже, ми розкрили поняття «землі природно- заповідного фонду», «землі природо-охоронного призначення», «природоохоронні території». Розглянули категорії природоохоронних територій України та категорії природоохоронних об'єктів. Визначили їх класифікацію. Надали структуру природно-заповідного фонду України, з якої встановили, що найбільшу частку у природно-заповідному фонду України займають заказники.

1.2. Міжнародний та вітчизняний досвід законодавчого забезпечення механізму управління землями природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення.

Суттєвою умовою досягнення людством збалансованого розвитку є збереження біологічного різноманіття нашої планети. Ми вважаємо, що особлива потреба в правовому забезпеченні природно-заповідних територій та об'єктів виникає в зв'язку з тим, що суперечності між екологічними, соціальними, економічними, технологічними чинниками існують в усіх країнах світу. Міжнародні правила щодо природоохоронних територій беруть початок із 1972 року, коли була підписана Стокгольмська декларація Конференції ООН з питань довкілля. Існує велика кількість природоохоронних територій, рівень захисту яких сильно відрізняється та залежить від статусу, встановленого національними законами та міжнародними договорами.

Природоохоронна територія, як визначається Міжнародним союзом природи (МСОП) - територія або акваторія, що призначена для захисту і підтримки біологічного різноманіття природних і пов'язаних із ними культурних ресурсів, захист якої встановлюється законом або іншими засобами.

Природні території та об'єкти, що мають велику екологічну цінність як унікальні та типові природні комплекси, для збереження сприятливої екологічної обстановки, попередження та стабілізації негативних природних процесів і явищ, згідно зі ст. 60 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», підлягають особливій охороні [15].

В низці країн світу (Азербайджані, Казахстані, Киргизії, тощо), на відміну від національного законодавства України, розроблено спеціальні нормативно-правові акти, які встановлюють правові засади використання та охорони особливо охоронюваних природних територій. Серед науковців привалює думка, що особливо охоронювані природні об'єкти на території з обмеженим використанням і малопорушеними екосистемами є основою збереження природно-ресурсного потенціалу та стабілізації показників

біологічного різноманіття за допомогою охорони видів флори і фауни «in situ» (в середовищі проживання). Міжнародний союз охорони природи (МСОП) визначає шість категорій охоронних територій, які приведені на рис.1.3.

Рис. 1. 3. Категорії охоронних територій за класифікацією МСОП

Проведемо порівняльний аналіз природоохоронних територій та їх категорій у різних країнах світу відповідно до класифікації Міжнародного союзу охорони природи (МСОП).

Таблиця 1.4

Аналіз категорій природоохоронних територій різних країн

	Категорія природоохоронних територій	Україна	Німеччина	США
Природні	Біосферні заповідники (резервати)	+		+
	Природні заповідники	+		+
	Національні природні парки	+	+	+
	Національні пам’ятки			+
	Регіональні ландшафтні парки	+	+	
	Заказники	+		
Штучні	Ботанічні сади	+	+	+
	Дендрологічні парки	+		
	Зоологічні парки	+		

	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.	+		
--	--	---	--	--

Обґрунтувавши та проаналізувавши наведені дані, приходимо до висновку, що національні природні парки та ботанічні сади наявні у всіх досліджуваних країнах, що стосується заказників, то такий вид природоохоронних територій розташований тільки в Україні.

Дослідивши класифікацію природоохоронних територій України та МСОП ми бачимо, що в Україні відсутні такі види природоохоронних територій МСОП, як

V. Охоронний рельєф - охоронна територія, призначена переважно для захисту рельєфу/ландшафту та туризму.

VI. Територія контрольованого природовикористання - охоронна територія, призначена переважно для довготермінового економічного використання природної екосистеми.

Створення заповідних територій, збереження генофонду планети мають глобальне значення для охорони природних ландшафтів. У світі нараховується понад 2600 великих заповідних територій загальною площею понад 4 млн. км² (3 % суші планети). При цьому у країнах світу національні парки створювалися залежно від їх природно- географічних і соціально-економічних умов і природоохоронних традицій, тому вони відмінні за призначенням, природоохоронним режимом та еколого-правовим устроєм.

З 1972 року на Стокгольмській декларації Конференції ООН було постановлено, що захист зразків усіх головних типів екосистем повинен бути фундаментальною вимогою національних програм охорони природи. З того часу охорона таких екосистем стала основним принципом створення біологічних заповідників, що отримали підтримку кількома міжнародними договорами та резолюціями Організації Об'єднаних націй (ООН):

- Світовий природний протокол 1982 року;
- Декларація Ріо-де-Жанейро 1992;
- Йоганнесбурзька декларація 2002.

На виконання європейських рамкових конвенцій Україною ініційовано законодавчі акти з природно-заповідної сфери. Українське законодавство визначає типи природоохоронних територій дещо інакше, хоча і зберігає основні принципи.

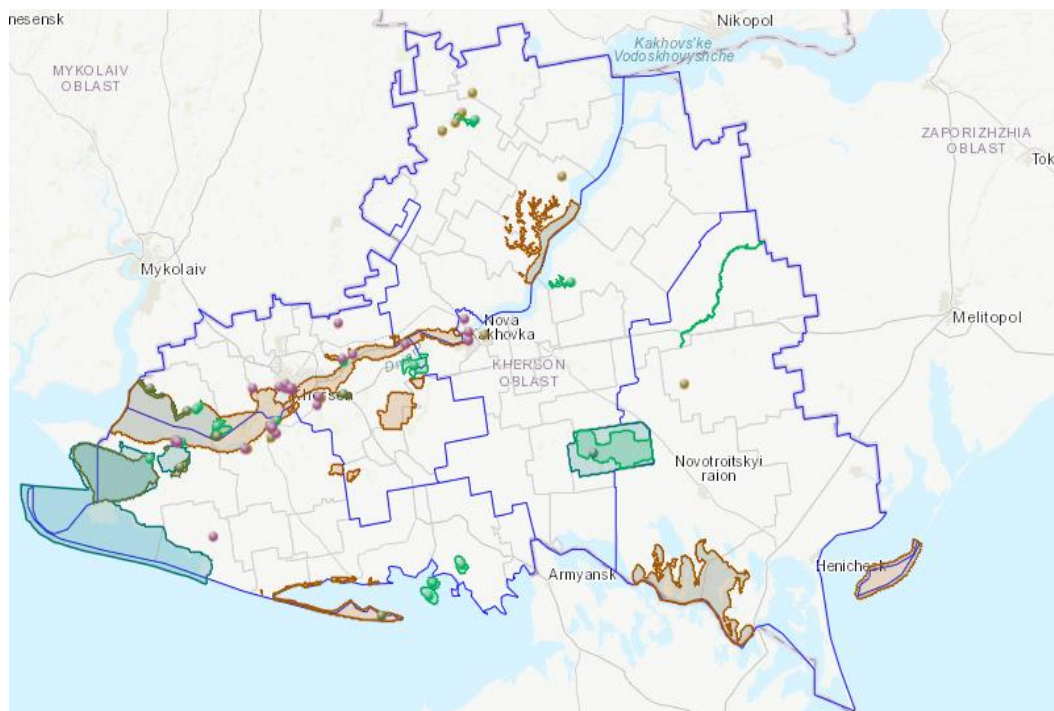
Важливу роль у характеристиці окремих територій та об'єктів ПЗФ відіграє Закон України „Про природно-заповідний фонд України”, яким чітко визначено категорії територій та об'єктів ПЗФ як загальнодержавного, так і місцевого значення.

Через військовий стан в Україні нині є доступ лише до порталу «Природа України», який створений з метою зібрати в одному місці та довести до широкого кола громадськості інформацію щодо природних об'єктів та флори і фауни України [25]. На даний час портал містить сайт природно-заповідний фонд України, в якому надано повний перелік об'єктів природно-заповідного фонду країни. Він містить більш ніж 8000 територій та об'єктів природно-заповідного фонду, місцезнаходження яких показано на супутникових картах. Також надано перелік об'єктів природно-заповідного фонду в розрізі областей та територіальних громад України, з якого ми виявили, що майже усі категорії природно-заповідного фонду притаманні Херсонській області (див. рис 1.4.- 1. 6).

Перелік об'єктів природно-заповідного фонду України в розрізі областей

Рис. 1.4. Фрагмент з порталу « Природа України» [25]

Умовні позначення:

	біосферні заповідники;
	національні природні парки;
	заповідні урочища
	заказники
	пам'ятки природи
	дендрологічні парки
	пам'ятки садово – паркового мистецтва

*Рис. 1.5. Фрагмент з порталу «Природа України» об'єктів ПЗФ
Херсонщини [25]*

▼ Біосферні заповідники

Назва	Площа (га)	Дата створення	Підстава	Район	Громада
Асканія-Нова імені Ф. Е. Фальц-Фейна	33307.6	1993.11.26	Указ Президента України № 563/93	Каховський	Асканія-Нова
Чорноморський	109254.8	1985.11.25	Постанова Президій АНУ № 538	Скадовський	Чулаківська, Бехтерська

▼ Національні природні парки

Назва	Площа (га)	Дата створення	Підстава	Район	Громада
Азово-Сиваський	52582.7	1993.02.25	Указ Президента України № 62/93	Генічеський	Новотроїцька, Генічеська
Джарилгацький	10000.0	1993.12.11	Указ Президента України № 1045/2009	Скадовський	Лазурненська, Скадовська
Кам'янська Січ	12261.1	2019.04.11	Указ Президента України № 140/2019	Бериславський	Милівська, Новорайська
Нижньодніпровський	80177.8	2015.11.24	Указ Президента України № 657	Херсонський, Бериславський, Каховський, Скадовський	Херсонська, Білозерська, Дар'ївська, Олешківська, Станіславська, Тягинська, Новокаховська, Голопристанська, Чулаківська
Олешківські піски	11671.1	2010.02.23	Указ Президента України № 221	Херсонський, Каховський, Скадовський	Олешківська, Ювілейна, Виноградівська, Новокаховська, Голопристанська

*Рис. 1. 6. Фрагмент з порталу «Природа України» природоохоронних
об'єктів Херсонщини [25]*

Отже, даному підрозділі ми визначили на яких рівнях формується природно-заповідний фонд, уточнили структуру категорій природоохоронних територій за стандартами МСОП (Міжнародного союзу охорони природи), порівняли з досвідом України. Зробили аналіз природоохоронних територій України, Німеччини та США. Відмітили наявність міжнародних договорів і резолюцій ООН щодо структури та зберігання природоохоронних територій. Встановили, що важливу роль у характеристиці окремих територій та об'єктів природно-заповідного фонду відіграє Закон України „Про природно-заповідний фонд України”, яким чітко визначено категорії територій та об'єктів природно-заповідного як загальнодержавного, так і місцевого значення.

За допомогою порталу « Природна України» розглянули і представили види природоохоронних територій Херсонської області.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ЗЕМЕЛЬ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ТА ІНШОГО ПРИРОДООХОРОННОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

2.1. Сучасний стан використання земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення України

Територія України розміщена в сприятливих природно-географічних умовах, має потужний природно-ресурсний потенціал та багатий природно-заповідний фонд, який виступає важливою основою життєдіяльності населення. Проаналізуємо землі природно-заповідного фонду з точки зору створення, завдань та використання цих об'єктів, можливості їхнього використання в інших цілях (наприклад для сільськогосподарських потреб або рекреації тощо).

Використання земель слід розглядати, як вдосконалення розподілу земель відповідно до перспектив розвитку економіки, поліпшення організації території і визначення інших напрямів раціонального використання земель і охорони їх в цілому по державі, регіонах та інших адміністративних утвореннях.

Загальнодержавні програми використання та охорони земель розробляються з метою забезпечення потреб населення і галузей економіки у землі та її раціонального використання і охорони на рівні держави.

Регіональні і місцеві програми використання та охорони земель фактично розробляються та реалізуються з тією ж метою, що і загальнодержавні, але на своїх рівнях відповідно.

Управління природними заповідниками, біосферними заповідниками, національними природними парками, ботанічними садами, дендрологічними та зоологічними парками загальнодержавного значення, а також регіональними ландшафтними парками здійснюється їх спеціальними адміністраціями, які очолюють керівники, що мають екологічну, біологічну або географічну освіту та призначаються за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони

навколишнього природного середовища, а на території Автономної Республіки Крим - також з Головою Ради міністрів Автономної Республіки Крим.

Спеціальні адміністрації можуть створюватися також для управління ботанічними садами, дендрологічними парками, зоологічними парками місцевого значення та парками-пам'ятками садово-паркового мистецтва за рішенням органів, у віданні яких вони перебувають.

До складу спеціальної адміністрації по управлінню територіями та об'єктами природно-заповідного фонду входять відповідні наукові підрозділи, служби охорони, екологічної освіти, господарського та іншого обслуговування.

Управління територіями та об'єктами природно-заповідного фонду, для яких не створюються спеціальні адміністрації, здійснюється підприємствами, установами та організаціями, у віданні яких перебувають ці території та об'єкти.

Природно-заповідний фонд України за даними Держгеокадастру у своєму складі нараховує 6939 територій і об'єктів загальною площею 2508,7 тис. га (4,16% від загальної площі). Згідно Закону України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2020-2023 рр.» передбачалися зміни структури земельних угідь України за рахунок зменшення площі ріллі та відповідно збільшення відновлених природних ландшафтів. Таким чином, площу природно-заповідного фонду планувалось збільшити до 10,4%. Наразі, в умовах воєнного стану, таких дій ніхто впроваджувати не буде, особливо на території Херсонщини.

Для забезпечення необхідного режиму охорони природних комплексів та об'єктів природних заповідників, запобігання негативному впливу господарської діяльності на прилеглих до них територіях установлюються охоронні зони, стаття 39 Закону України «Про природно-заповідний фонд», а порядок відведення земельних ділянок природним заповідникам, біосферним заповідникам, національним природним паркам, регіональним ландшафтним

паркам, та ботанічним садам, дендрологічним паркам, зоологічним паркам визначається Земельним кодексом України.

Загалом на основі даних розділу визначили, що управління та використання земель природно-заповідного фонду регулюються законом України «Про природно-заповідний фонд». Також нами було визначено, що створенню об'єкта ПЗФ передуює розробка проекту його створення. При цьому нами встановлено, що території та об'єкти природно-заповідного фонду або їх частини, що створюються чи оголошуються без вилучення земельних ділянок, які вони займають, передаються під охорону підприємствам, установам, організаціям і громадянам органами центрального органу виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища з оформленням охоронного зобов'язання. Управління територіями природно-заповідного фонду та їх використання регулюється Законом України «Про природно-заповідний фонд».

2.2. Управління землями природоохоронного призначення в Україні

Управління землями природно-заповідного фонду України здійснюється шляхом регулювання земельних відносин через нормативні акти, забезпечення вимог законодавства, систематичний контроль за використанням та охороною земель, застосування засобів впливу на порушників цього законодавства. Таким чином, функції державного регулювання управління землями природоохоронного призначення є функціями державного управління.

В основу управління землями природно заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення покладено наступні законодавчі акти:

- Закон України "Про природно-заповідний фонд України";
- Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища";
- Земельне законодавство;
- Водне законодавство ;

- Лісове законодавство;
- інші спеціальні законодавчі акти і нормативні документам.

На основі даних нормативно- правових актів природно-заповідний фонд охороняється законодавством України, як національне надбання, щодо якого встановлюється особливий режим охорони, відтворення та використання.

Ефективне й раціональне використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду залежить від чітко сформованого механізму управління ними. Це представляє собою організуючу діяльність державних, самоврядних і громадських органів для реалізації завдань щодо організації (створення) територій і об'єктів природно-заповідного фонду, їх охорони.

Державне управління здійснюється: Кабінетом Міністрів України; Радою Міністрів Автономної Республіки Крим; місцевими державними адміністраціями; спеціально уповноваженими органами державного управління в галузі організації, охорони та використання природно-заповідного фонду є: Міністерство екології та природних ресурсів, Головне управління національних природних парків і заповідної справи і спеціальні адміністрації.

Зміст діяльності виконавчо-розпорядчих органів з управління земельними ресурсами полягає:

- в прогнозуванні і плануванні їх використання;
- встановленні норм і порядку користування землями природоохоронного призначення;
- оперативно-розпорядчій, регуляторній і контрольно-наглядовій діяльності за використанням та охороною земель.

Порядок надання земельних ділянок і видачі документів на право володіння, користування і розпорядження землями природно-заповідного фонду визначається статтями 20, 122, 123, 125, 126 Земельного кодексу України. Зміна меж, категорії скасування статусу територій та об'єктів природно-заповідного фонду здійснюється відповідно до норм глави 22 Земельного кодексу України статтями 51-53 Закону України «Про природно-

заповідний фонд України». Вилучення земель природно-заповідного фонду регулюється ст. 150 Земельного кодексу України. У природних заповідниках, ботанічних садах, дендрологічних парках, зоологічних парках земельні ділянки повністю вилучаються з господарського використання (у власників чи користувачів) і передаються відповідно названим об'єктам. У таких об'єктах приватизація земельних ділянок громадянами чи юридичними особами є неможливою.

Загальною особливістю управління землями природно-заповідного фонду є також заборона діяльності, що суперечить їх цільовому призначенню або може негативно впливати на їх якісний стан. Для забезпечення природоохоронного режиму найцінніших земель території та об'єктів природно-заповідного фонду встановлюються охоронні зони зі спеціальним режимом.

Рівні управління за територіальним поширенням зазначені в таблиці 2.1.

Таблиця 2. 1

Рівні управління за територіальним поширенням

Рівні	Глобальний		Території, яким надається спеціальний статус, закріплюється особливий правовий режим щодо їх охорони, захисту, а також здійснюються заходи, що мають на меті відновлення територій.
	Державний	Загальне	Загальне державне управління здійснюється державними органами загальної і спеціальної компетенції і має територіальний (регіональний) характер. Воно поширюється на всі землі в межах визначеної території (України в цілому, області, адміністративного району, міста) незалежно від категорії земель і суб'єктів права на земельну ділянку
		Відомче	Відомче (галузеве) управління землями виконують міністерства, комітети, служби за принципом підвідомчості підприємств, організацій, яким надані землі, і не залежить від її територіального розміщення.
	Місцевий		Управління належить до компетенції органів місцевого самоврядування і може мати як загальний, так і спеціальний характер
	Внутрішньогосподарський		Управління землями здійснюють власники та користувачі земельних ділянок.

З даної таблиці видно, на яких рівнях якими суб'єктами управління

здійснюються функції управління.

Виділимо основні завдання управління природоохоронними територіями:

- збереження цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів;
- створення умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з дотриманням режиму охорони заповідних природних комплексів та об'єктів;
- проведення наукових досліджень природних комплексів та об'єктів;
- проведення наукових досліджень природних комплексів та їх змін в умовах рекреаційного використання;
- проведення екологічної освітньої виховної роботи.

Аналізуючи основні засади управління землями природоохоронного призначення, ми пропонуємо ефективні заходи щодо їх сталого функціонування, а саме:

- створення надійної системи управління землями природоохоронного призначення;
- врегулювання структури природокористування та якісне планування земель природоохоронного призначення; посилення земельного нагляду для сприяння ефективному використанню земельних ресурсів.

Рационалізація управління щодо захисту довкілля та ефективного використання природних ресурсів може бути реалізована також за допомогою побудови інформаційних технологій, що встановлюють чіткі вимоги до процесу організації управління. Запропоновані заходи щодо підвищення рівня використання земель природоохоронного призначення можуть бути використані як орієнтир.

В даному підрозділі ми визначили механізми організації та управління землями природоохоронного призначення, рівні територіального управління землями природоохоронного призначення та сформулювали основні засади управління землями природоохоронного призначення, запропонувавши основні заходи їх сталого землекористування, які можуть бути використані як орієнтир.

2.3. Об'єкти природно-заповідного фонду Херсонщини

Херсонська область розташована у південній частині України, у межах Причорноморської низини. На північному заході межує з Миколаївською, на півночі - з Дніпропетровською, на сході - із Запорізькою областями України, на півдні - з Автономною республікою Крим. По території області проходить Державний кордон протяжністю 458 км, в тому числі 350 по Чорному і 108 км по Азовському морям. На кордоні розташовано 4 пункти пропуску: авіа, річковий порт, морський порти м. Херсона і м. Скадовська. Відстань від Херсона до Києва залізницею - 664 км, шосейними шляхами - 605 км. Область розташована в степовій зоні, нижній течії Дніпра. Омивається Чорним і Азовськими морями, а також Сивашем (Гнилим морем) та Каховським водосховищем. На території області протікає 19 річок. Найбільші ріки: Дніпро – довжиною 178 км, Інгулець – довжиною 180 км. Херсонщина це – перші поселення давніх скіфів, Кам'янська січ, біосферний заповідник ім. Фальц-Фейна «Асканія Нова» з ділянкою первозданного степу - єдиного, що зберігся в Європі, Каховська гідроелектростанція, Олешківські піски, унікальна Арабатська стрілка та Дніпровські плавні.

До природно-заповідного фонду Херсонської області належать природні території та об'єкти (біосферні заповідники, національні природні парки, заказники) і штучно створені об'єкти (ботанічні сади, дендрологічні і зоологічні парки, пам'ятки садово-паркового мистецтва), які в залежності від їх екологічної, історико- культурної та наукової цінності, мають загальнодержавне або місцеве значення. Склад територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення Херсонської області (станом на 01.01.2023 року) представлений в таблиця 2.2.

Склад територій та об'єктів природно-заповідного фонду
загальнодержавного та місцевого значення Херсонської області (станом на 01.01.2023 року)

Назва об'єкту	Тип	Площа, га	Адміністративне розміщення та місцезнаходження об'єкта ПЗФ	Назва підприємства, організації, установи - землекористувача (землевласника), у віданні якого знаход. об'єкт ПЗФ	Постанова, рішення, згідно якої створено (оголошено) об'єкт ПЗФ
2	3	4	5	6	7
	Біосферний заповідник загальнодержавного значення	109254,8 (в межах Херсонської області)	вул. Лермонтова, 1, м. Гола Пристань, Скадовський район	НАНУ	Указ Президента України від 26.11.93 р. № 563/93 Розширено Указом Президента України від 25.02.09 р. №100/2009
Асканія-Нова» ім. Ф.Е. Фальц-Фейна	Біосферний заповідник загальнодержавного значення	33307,6	вул. Фрунзе,13 смт Асканія-Нова, Генічеський район	УААН	Указ Президента України № 563/93
Азово-Сиваський	Національний природний парк загальнодержавного значення	52582, 744 1	вул. Петровського, 54, м. Генічеськ (Генічеська міська рада, Чонгарська, Новодмитрівська сільські ради)	Державне управління справами Президента України	Указ Президента України від 25.02.93 № 62/93
Олешківські піски	Національний природний парк загальнодержавного значення	8020, 36	м. Херсон, вул.. 40 років Жовтня, 136 – А; вул. Заводська, 1в, с. Раденськ,	Мінприроди України	Указом Президента України від 23.02.10 р. № 221/ 2010

2	3	4	5	6	7
			Херсонського р-ну		
Джарилга-цький.	Національний природний парк загальнодержавного значення	10000,0	вул. Володарського, 1, м. Скадовськ	Мінприроди України	Указ Президента України від 11.12.09 № 1045/2009
Нижньодніпровський	Національна природний парк	80177,80	-	Мінприроди України	Указ Президента України від 24.11.15 № 657/ 2015
Джарилгацький	Ботанічний заказник загальнодержавного значення	300, 0	В межах кварталів 109, 110, 124, 125 ДП «Скадовське ДЛМГ»	ДП «Скадовське ДЛМГ»	Постанова Ради Міністрів УРСР від 28.10. 74, № 500
Бакайський	Лісовий заказник загальнодержавного значення	420,0	кв.кв.60,61 Білозерського лісництва ДП «Херсонське ЛМГ»Херсонський район	ДП « Херсонське ЛМГ»	Постанова РМ УРСР від 28. 10.74, № 500
Березові колки	Лісовий заказник загальнодержавного значення	1312,0	кв.кв.14- 16, 23, 24, 28-30 Іванівського лісництва; кв.кв. 11, 28, 34, 40, 41, 47, 48 Рибальчанського лісництва, ДП «Збур'ївське ЛМГ», Херсонський район	ДП «Збур'ївське ЛМГ»	Постанова РМ УРСР від 28.10.74 , № 500
Станіславський	Ландшафтний заказник загальнодержавного значення	659,0	с. Станіслав, Херсонського району	Станіславська ОТГ	Указ Президента України від 21.02.02, № 167/2002
Олександрівськи	Ландшафтний	996,0	с. Олександрівка	Станіславська ОТГ	Указ Президента України

2	3	4	5	6	7
й	заказник загальнодержавного значення		Херсонського району		від 21.02.02р., № 167/ 2002
Саги	Ландшафтний заказник загальнодержавного значення	500, 0	В межах кв.кв.2-9, Дослідного лісництва Державного підприємства «Степовий ім. В. М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА»	ДП «Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА»	Постанова Ради Міністрів Української РСР від 28.10.74р., № 500
Софіївський	Ботанічний заказник місцевого значення	194, 0	Південно-західна околиця с. Софіївка, Херсонський район	Станіславська ОТГ	Рішення III сесії 22 скликання Херсонської обласної ради народних депутатів від 25.06.98 № 27
Широка балка	Ботанічний заказник місцевого значення	116,0	південно-східна околиця с. Широка Балка, Херсонський район	Станіславська ОТГ	Рішення III сесії 23 скликання обласної ради від 25.06.98 № 27
Інгулецький лиман	Ботанічний заказник місцевого значення	50,0	кв. 22 вид.8 (5,9 га) Токарівського лісництва ДП «Херсонське ЛМГ» та в межах акваторії Інгулецького лиману (44,1 га) на території Херсонського р-ну	ДП «Херсонське ЛМГ»	Рішення облвиконкому від 19.08. 83р. № 441/16
Хрестова сага	Ботанічний заказник місцевого значення	30,0	Побережжя Ягорлицької затоки; 0,5 км від	ДП «Збур'ївське ЛМГ»	Рішення Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. №

2	3	4	5	6	7
			Солоно-озерної ділянки Чорноморського біосферного заповідника		441/16
Шаби	Ботанічний заказник місцевого значення	20,0	кв.5 вид. 1, кв. 6 вид. 1, Рибальчанське лісництво, ДП «Збур'ївськеЛМГ», Скадовський район	ДП «Збур'ївське ЛМГ»	Рішення облвиконкому від 19.08.83р. № 441/16
Ягорлицький	Орнітологічний заказник загальнодержавного значення	30300,0	входить частково до буферної зони (18 620 га) та заповідної зони (11 680 га) ЧБЗ	Чорноморський біосферний заповідник	Постанова РМ УРСР від 28.10.74р. № 500
Асканія-Нова	Дендрологічний парк загальнодержавного значення	183, 2	вул. Фрунзе, 13 смт Асканія-Нова, Генічеський район	Біосферний заповідник «Асканія-Нова» м. Ф.Е. Фальц-Фейна	Постанова РМ УРСР, від 22.07.83р. № 311
Інгулець	Ландшафтний заказник місцевого значення	937,0	кв.кв. 7-21, 24, 27-29, 33, 35, 41-44, 50, 56, 60-65 Великоолександрівського лісництва ДП «Великоолександрівське ЛМГ»	ДП «Великоолександрівське ЛМГ»	Рішення Херсонської обласної ради народних депутатів від 03.03.78р. № 160/5, перезатв. рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19. 08.83р. № 441/16
Боброве Озеро	Ландшафтний заказник місцевого значення	50,0	Біля острова Білогрудів, Херсонський район	Голопристанська міська рада	Рішення Херсонської обласної ради XXVI сесії 5 скликання від 18.03.08р. № 557
Балка Великі Сірогози	Ландшафтний заказник місцевого значення	636,0	на території Нижньоторгаївськ	Нижньосірогозька районна державна	Рішення XIX сесії 5 скликання

2	3	4	5	6	7
	значення		ої, Верхньо-сірогозької, Першопокровської, Новоолександрівської сільської ради та Нижньосірогозької селищної ради	адміністрація	Херсонської обласної ради від 04. 10.07р. № 412
Каїрська балка	Ландшафтний заказник місцевого значення	664,9	с. Каїри	Каїрська сільська рада	Рішення XIX сесії 23 скликання Херсонської обласної ради народних депутатів від 26. 07.01 № 424
Бакайський жолоб	Загальнозоологічний заказник місцевого значення	1680,0	кв.кв.44- 46, 52-54, 57, 59, Білозерського лісництва, ДП «Херсонське ЛМГ»	ДП «Херсонське ЛМГ»	Рішення облвиконкому від 03.03.78р. № 160/ 5; перезатв. від 19.08.83р. № 441/ 16
Корсунський	Загальнозоологічний заказник місцевого значення	3357, 0	В межах кв.кв. 23-25, 46, 52-56 м. Нова Каховка, кв. кв. 26-45, 47-51 Корсунського лісництва, ДП «Каховське ЛГ»	ДП «Каховське ЛГ»	Рішення Херсонської обласної ради народних депутатів від 03. 03.78 № 160/5, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08. 83 № 441/16
Асканійський	Загальнозоологічний заказник місцевого значення	17746,0	буферна зона біосферного заповідника «Асканія-Нова»	Біосферний заповідник «Асканія-Нова» ім. Ф.Е.Фальц-Фейна	Рішення облвиконкому від 19.08.83 № 441/16

2	3	4	5	6	7
Думузла	Орнітологічний заказник місцевого значення	1411,9	На території Привільської сільської ради	Привільська сільська рада	Рішення XVI сесії 23 скликання Херсонської обласної ради народних депутатів від 22.12.2000р. № 326
Козацьке джерело	Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	-	Автошлях біля с. Веселе, на землях Козацької сільської ради	Каховська ГЕС	Рішення Херсонської обласної ради депутатів трудящих від 04.12. 75р. № 651/24, перезатв. рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Джерело Шилової балки	Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	-	З правої сторони автодороги Херсон-Берислав, 300 м на схід від посту ДАІ, на території Веселівської сільської ради	Веселівська сільська рада	Рішення Херсонської обласної ради депутатів трудящих від 04.12.75р. № 651/ 24, перезатв. рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Білозерські джерела	Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	-	на березі оз. Біле, вул. Кооперативна, смт Білозерка	Білозерська селищна рада	Рішення Херсонської обласної ради народних депутатів від 11.01.79р. № 14/1, перезатв. рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/ 16
Частина озера «Гопри»	Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	5,0	південно-східний берег озера «Соляне», м. Гола Пристань	Дочірнє підприємство «Санаторій «Гопри» ЗАТ	Рішення виконкому Херсонської обласної Ради депутатів від 02.03.72 р. № 100/4,

2	3	4	5	6	7
				«Укрпрофоздоровн иця»	перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Федорівська печера	Геологічна пам'ятка природи місцевого значення	0,5	правий берег р. Інгулець, біля с. Федорівка	Федорівська сільська рада	Рішення Херсонської обласної ради народних депутатів від 11.01.79р. № 14/1, перезатв. рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19. 08.83р. № 441/16
Понятівське поселення змії	Зоологічна пам'ятка природи місцевого значення	5,0	правий берег р. Інгулки, в межах кв. 23, вид. 15 (3 га), 13.1 (2 га) Токарівського лісництва ДП «Херсонське ЛМГ»	ДП «Херсонське ЛМГ»	Рішення Херсонської обласної ради народних депутатів від 11.01.79 р. № 14/1, перезатв. рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/ 16
Микільське поселення змії	Зоологічна пам'ятка природи місцевого значення	4,0	лівий берег в гирлі р. Інгульця, в межах кв. 22, вид. 17 Токарівського лісництва, ДП «Херсонське ЛМГ»	ДП «Херсонське ЛМГ»	Рішення Херсонської обласної ради народних депутатів від 11.01.79р. № 14/ 1, перезатв. рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р № 441/16
Кринківське	Зоологічна	5,0	В межах кв. 12 вид.	ДП «Херсонське	Рішення Херсонської

2	3	4	5	6	7
поселен-ня бобрів	пам'ятка природи місцевого значення		24 Кринківського лісництва ДП «Херсонське ЛМГ»	ЛМГ»	обласної ради депутатів трудящих від 04.12.75р. № 651/24, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83 № 441/ 16
Дуб черешчатий	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	в межах кв.5 вид 2 Рибальчанського лісництва ДП «Збур'ївське ЛМГ», з правої сторони шляху Виноградне- Геройське, 250 м на схід від мисливської бази	ДП «Збур'ївське ЛМГ»	Рішення Херсонської обласної ради депутатів трудящих від 04.12.75р. № 651/24, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19. 08.83р. № 441/16
Дуб черешчатий	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	в межах кв. 5 вид. 13 Рибальчан- ського лісництва ДП « Збур'ївське ЛМГ», з правої сторони шляху Виноградне- Геройське, 350 м на захід від мисливської бази	ДП «Збур'ївське ЛМГ»	Рішення Херсонської обласної ради депутатів трудящих від 04.12.75р № 651/24, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83 № 441/ 16
Бехтерський дубовий гай	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	3,0	східна частина с. Бехтери, на північний захід від озера Лиман	Бехтерська сільська рада	Рішення виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих від 11.06.70р. № 257/11,

2	3	4	5	6	7
					перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/ 16
Куртина дубів	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	0,5	в межах кв.5 вид. 9 Рибальчанського лісництва ДП «Збур'ївське ЛМГ», 500 м на захід від мисливської бази	ДП «Збур'ївське ЛМГ»	Рішення Херсонської обласної ради депутатів трудящих від 04.12.75р. № 651/ 24, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Дуб черешчатий	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	в межах кв.5 вид. 13 Рибальчанського лісництва ДП «Збур'ївське ЛМГ», з лівої сторони шляху Виноградне-Геройське, 100 м на захід від мисливської бази	ДП «Збур'ївське ЛМГ»	Рішення Херсонської обласної ради депутатів трудящих від 04. 12.75р. № 651/24, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08. 83р № 441/16
Дуб черешчатий	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	в межах кв.5 вид 13Рибальчанського лісництва ДП «Збур'ївське ЛМГ», з лівої сторони шляху Виноградне-Геройське, 200 м на схід від	ДП «Збур'ївське ЛМГ»	Рішення Херсонської обласної ради депутатів трудящих від 04.12.75р. № 651/24, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16

2	3	4	5	6	7
			мисливської бази		
Тополі	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	парк с. Стара Сбур'івка	ДП «Збур'ївське ЛМГ»	Рішення Херсонської обласної ради депутатів трудящих від 04.12.75 р. № 651/24, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р № 441/16
Дуб черешчатий (подвій-ний)	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	в межах кв. 5 вид 8 Рибальчанського лісництва ДП «Збур'ївське ЛМГ», з правої сторони шляху Виноградне-Геройське, 450 м на захід від мисливської бази	ДП «Збур'ївське ЛМГ»	Рішення Херсонської . обласної ради депутатів трудящих від 04.12.75р. № 651/24, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Дуб черешчатий	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	в межах кв.5 вид 2 Рибальчанського лісництва ДП «Збур'ївське ЛМГ», 300 м на схід від исливської бази	ДП «Збур'ївське ЛМГ»	Рішення Херсонської обласної ради депутатів трудящих від 04. 12.75р. № 651/24, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08. 83р. № 441/16.
Куртина вікових дубів	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	0,1	південно- східна околиця м. Цюрупинськ, в межах кв. 12 вид.	ДП « Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА»	Рішення Херсонської обласної ради депутатів трудящих від 04.12.75р. № 651/24,

2	3	4	5	6	7
			11 Дослідного лісництва ДП «Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА»		перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19. 08.83р. № 441/16
Деревостій акації білої	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	3,0	в межах кв.19 вид. 10 Дослідного лісництва, ДП «Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА»	ДП «Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА»	Рішення Херсонської обласної ради депутатів трудящих від 04.12.75р. № 651/ 24, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Дуб на «Інтенсивці»	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	м. Херсон, вул. Р. Люксембург, 23	Херсонський державний аграрний університет	Рішення виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих від 11.06. 70р. № 257/11, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Віковий дуб	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	м. Херсон, вул. Ломоносова, 75	Самостійна державна пожежна частина № 3 Комсомольського районного відділу м. Херсон	Рішення виконкому Херсонської обласної Ради депутатів від 02.03.72 № 100/ 4, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від

2	3	4	5	6	7
					19.08.83р. № 441/16
Дуб черешчатий	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	м. Херсон, вул. Декабристів, 31	ЖЕК-2 міськжитло-комунгоспу	Рішення Херсонської обласної ради депутатів трудящих від 04.12.75р. № 651/24, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Дуб черешчатий	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	м. Херсон, вул. Соборна (Леніна), 18	Херсонська дитяча юнацька спортивна школа з шахів і шашок Херсонської міської ради	Рішення виконкому Херсонської обласної Ради депутатів від 02.03.72р. № 100/ 4, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Віковий дуб	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	м. Херсон, вул. Полтавська, 89	Херсонський ліцей, Херсонської обласної ради	Рішення виконкому Херсонської обласної Ради депутатів, від 02.03.72р. № 100/ 4, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Дуб черешчатий	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	м. Херсон, Міський парк (парк ім.Леніна)	КП «Херсонко-мунсервіс»	Розпорядження виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих від 22.04.64р. № 238, перезатверджено

2	3	4	5	6	7
					рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Вікові сосни	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	околиця м. Гола Пристань	ДП «Голопристанське ЛМГ»	Рішення виконкому Херсонської обласної Ради депутатів від 02.03.72р. № 100/4, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19. 08.83р. № 441/16
Вікові дуби	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	м. Гола Пристань, у сквері по вул. 1 Травня, 21	КП «Міськтеплокомун енерго»	Рішення виконкому Херсонської обласної Ради депутатів від 02.03.72р. № 100/4, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Меморіальні дуби	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	м. Нова Каховка, вул. Дзержинського, 43	Новокаховська міська рада	Рішення виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих від 11.06.70р. № 257/11, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Вікові платани	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	м. Нова Каховка, в центральному парку відпочинку на березі р.	Новокаховська міська рада	Рішення виконкому Херсонської обласної Ради депутатів від 02. 03.72 р. № 100/4, перезатверджено

2	3	4	5	6	7
			Дніпро		рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19. 08.83р. № 441/16
Дуб черешчатий	ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	-	м. Гола Пристань, вул. Карла Маркса, 10	Голопристанська районна станція юних туристів та натуралістів	Рішення сесії 23 скликання Херсонської обласної ради від 08.04. 99р .№ 81
Летючі піски	Заповідне урочище місцевого значення	110,0	Північно-західна околиця смт Великоолександрів ка, в межах кв.22 вид. 1- 11, кв. 23 вид. 1-12, кв. 25 вид 1-20, кв. 26 вид. 1-11 ДП «Великоолександрі вське ЛМГ»	ДП «Великоолександрі вське ЛМГ»	Розпорядження виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих від 22.04.64р. № 238, презатв. рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Недогірський ліс	Заповідне урочище місцевого значення	216,0	Південно- західна околиця смт Великоолександрів ка, в <u>межах р. 45-49, 51-55, 57</u> ДП «Великоолександрі вське ЛМГ»	ДП «Великоолександрі вське ЛМГ»	Розпорядження виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих від 22.04. 64р. № 238, презатв. рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/ 16
Новодмитрівськи й ліс	Заповідне урочище місцевого значення	23,0	с. Новодмитрівка, в межах кв. 6 вид. 1-10, 12-16, 19 ДП «Великоолександрі вське ЛМГ»	ДП «Великоолександрі вське ЛМГ»	Розпорядження виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих від 22.04.64 № 238, презатверджено рішенням Херсонської

2	3	4	5	6	7
					обласної ради народних депутатів від 19.08. 83р. № 441/16.
Архангельський ліс	Заповідне урочище місцевого значення	30,0	біля с. Архангельське, в межах кв 18. вид. 2-9, 11-16, 30-32 ДП Великоолександрівське ЛМГ»	ДП «Великоолександрівське ЛМГ»	Розпорядження виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих від 22.04.64 № 238, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83 № 441/16
Голопристанський акацієвий ліс	Заповідне урочище місцевого значення	42,0	м. Гола Пристань, в межах кв. 2 вид. 24 (26,0 га), кв. 4 вид 15 (16,0 га) Голопристанського лісництва, ДП «Голопристанське ЛМГ», Голопристанський район	ДП «Голопристанське ЛМГ»	Рішення виконкому Херсонської обласної ради депутатів трудящих від 02.03.72р. № 100/4, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/ 16
Старозбур'ївський акацієвий ліс	Заповідне урочище місцевого значення	14,0	південно-східна околиця с. Стара Збур'ївка	Старозбур'ївська загальноосвітня санаторна школа-інтернат I-II ступенів Херсонської обласної ради	Рішення виконкому Херсонської обласної Ради депутатів від 02. 03.72р. № 100/4, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08. 83р. № 441/16
Агайманське	Заповідне урочище	25,0	1 км на південь від	Фрунзенська	Рішення Херсонської

2	3	4	5	6	7
	місцевого значення		с. Фрунзе	сільська рада	обласної ради народних депутатів від 11. 01.79р. № 14/1, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08. 83р. № 441/16
Малокаховський бір	Заповідне урочище місцевого значення	177,0	біля с. Мала Каховка, в межах кв. 6,7 Новокаховського лісництва ДП «Каховське ЛГ»	ДП «Каховське ЛГ»	Рішення Херсонської обласної ради народних депутатів від 11.01.79р. № 14/1, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19. 08.83р. № 441/16
Стояни	Заповідне урочище місцевого значення	15,0	на території Дудчанської сільської ради, в межах кв. 82 вид. 2, 3,7, кв. 87 вид. 6, 8 ДП Великоолександрівське ЛМГ»	ДП «Великоолександрівське ЛМГ»	Рішення Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83 № 441/16
Цюрупинський сосновий бір	Заповідне урочище місцевого значення	290,0	Південна-східна околиця м.Олешки, в межах кв. 10-16 вид. 8-15, кв. 18 вид 6, 6.1, 7-9, 10.1 Дослідного лісництва ДП	ДП «Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА»	Розпорядження виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих від 22.04.64 № 238, внесено зміни рішенням XXXII сесії 5 скликання Херсонської

2	3	4	5	6	7
			«Степовий ім. В.М. Виногорова філіал УкрНДЛГА»		обласної ради від 18.11.08р. № 762
Парк Радгоспу « Південний»	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	14,0	с. Садове	Садівська сільська рада	Розпорядження виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих від 22.03.64 № 238, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Парк КСП ім. Леніна	Парк-пам'ятка садово- парко-вого мистецтва місцевого значення	4,0	с. Чулаківка	Чулаківська сільська рада	Затверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Парк «Паризька комуна»	Парк-пам'ятка садово-парко-вого мистецтва місцевого значення	62, 0	с. Роздольне	Роздольненська сільська рада	Рішення виконкому Херсонської обласної ради депутатів трудящих від 27.05.67р. № 242/10, перезатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19. 08.83р. № 441/16
Парк с. Хрещенівка	Парк-пам'ятка садово- паркового мистецтва місцевого значення	8,0	с. Хрещенівка	Хрещенівська сільська рада	Рішення Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Парк Скадовського будинку	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва	12,0	м. Скадовськ	Скадовська міська рада	Рішення виконкому Херсонської обласної ради депутатів трудящих від

2	3	4	5	6	7
відпочинку	місцевого значення				02.03.72р. № 100/ 4, презатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Дендропарк Нижньодніпровської НДС	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	3,0	В межах кв.13 вид.1. кв.12, вид. 6; кв.10 вид.16 центральної садиби Державного підприємства «Степовий ім. В.М. Виноградова філіал Українського ордена «Знак пошани» НДІ лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького, м. Олешки, вул. Комунарів, 62	ДП « Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА»	Рішення Херсонської обласної ради депутатів трудящих від 04.12.75р. № 651/24, презатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19. 08.83р. № 441/16
Дендропарк Інститут землеробства Півден-ного регіону	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	5,6	м. Херсон, (на перехресті автотраси Херсон-Каховка та Снігурівка-Цюрупинськ в межах с. Наддніпрянське)	Інститут зрошувального землеробства Національної академії аграрних наук України	Рішення Херсонської обласної ради депутатів трудящих від 04. 12.75р. № 651/24, презатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08. 83р № 441/16

2	3	4	5	6	7
Парк Херсонського обласного ліцею	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	8,0	м. Херсон, вул. Полтавська, 98	КП «Херсонкомунсервіс»	Розпорядження виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих від 22.04. 64 № 238, презатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/ 16
Дендропарк Херсонського державного аграрного університету	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	2,4	м. Херсон, вул. Рози Люксембург, 23	Херсонський державний аграрний університет	Рішення виконкому Херсонської обласної Ради депутатів від 02.03.72 р.№ 100/4, презатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Ботанічний сад Херсонського державного університету	Парк- пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	14, 0	м. Херсон, Миколаївське шосе, 3	Херсонський державний університет	Розпорядження виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих від 22.04.64р. № 238, презатверджено рішенням Херсонської обласної ради народних депутатів від 19.08.83р. № 441/16
Парк санаторію «Гопри»	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	18,0	м. Гола Пристань, вул. Леніна, 72	Дочірнє підприємство «Санаторій «Гопри» ЗАТ «Укрпрофоздоровниця»	Розпорядження виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих від 22.04.64 № 238, презатверджено рішенням Херсонської

2	3	4	5	6	7
					обласної ради народних депутатів від 19.08.83 № 441/16
Дендропарк Каховського лісгоспзагу	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	15,0	м. Каховка	ДП « Каховське ЛГ»	Розпорядження виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих від 22.04.64 № 238, внесено зміни рішенням XXXII сесії 5 скликання Херсонської обласної ради від 18.11.08р. № 762
Дендропарк Ботанічний	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	9,0	м. Нова Каховка, сел. Плодове, вул. Садова, 1 (Таврійська міська рада)	Державне підприємство «Дослідне господарство «Новокаховськ» Нікітського ботанічного саду - Національного наукового центру»	Рішення Херсонської обласної ради III сесії п'ятого скликання від 05.07.06р. № 44

Проаналізувавши дані таблиці 2.2 із зібраних матеріалів перелік об'єктів природно-заповідного фонду достатньо великий, різноманітний за призначенням. На території області об'єкти природно заповідного фонду отримали свій статус та охоронні зобов'язання 76 об'єктів природно – заповідного фонду, починаючи з 1964 року, хоча деякі з них існують сторіччями. Налічується 2 біосферні заповідники та 2 національних парки. Найвідоміший об'єкт Херсонщини – біосферний заповідник “Асканія-Нова”, що має світову славу й понад сторічну історію. Тут розташований найбільший острів Чорного моря (Джарилгач) і найбільша напівпустеля Європи (Олешківські піски).

Близько року назад Збройні сили України звільнили значні території від Російсько окупації, в тому числі заповідні території правобережної частини Херсонщини. Також звільнено південно-східну частину Миколаївщини: НПП «Кам'янська січ». Тут на високому березі Дніпра (тепер Каховського водосховища) у XVIII ст. розташовувалась козацька Кам'янська січ. Сьогодні тут функціонує відділення національного заповідника «Хортиця».

Частково звільнено НПП «Нижньодніпровський», який є найбільшим в Україні та охоплює дельту Дніпра від Каховського водосховища до Бузького лиману. Територія національного парку-одна з найцінніших природних заплавно-літоральних комплексів в Європі. Лише в нижній течії - від Каховської ГЕС до Дніпро-Бузького лиману - річка Дніпро зберегла свій відносно природний стан. У парку відмічено 71 вид тварин та 32 види рослин, що включені до Світового Червоного списку МСОП, до Європейського Червоного списку, до Червоної книги України та до Червоного списку Херсонської області. Тут розташовані чинні об'єкти природно-заповідного фонду України та водно-болотне угіддя міжнародного значення «Дельта р. Дніпро» (Рамсарські угіддя). На жаль, заплава та лівобережні райони національного парку досі окуповані, а центральна частина перебуває на лінії фронту: Станіславський заказник (Станіславський каньйон). Загалом на Херсонщині деокуповано 25 територій природно-заповідного фонду загальною

площею понад 18 тис. га. Це приблизно 13% природно-заповідного фонду Херсонщини. Тут також зосереджені інші природні території, які чекають заповідання й збереження для наших нащадків. Утім, більшість об'єктів ПЗФ правобережжя Херсонщини наразі перебуває на лінії фронту: НПП «Кам'янська січ»; заказники «Станіславський», «Олександрівський», «Широка балка», «Софіївський».

Ці території відділяють акваторії знищеного Каховського водосховища, річки та Дніпровський лиман.

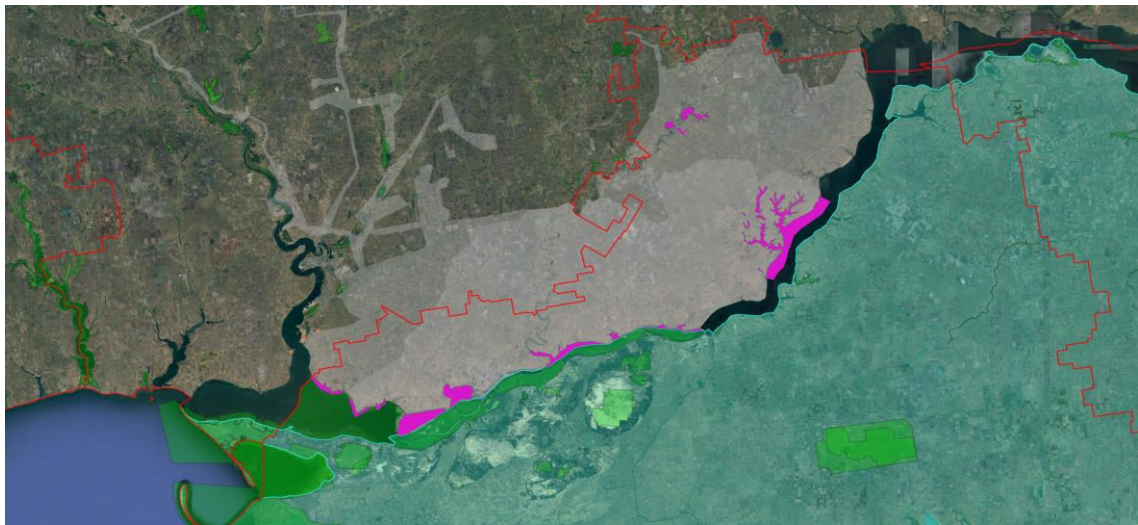
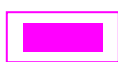

Рис.2.1. Картосхема звільнених територій (в тому числі ПЗФ) правобережної частини Херсонської області.

Умовні позначення:

- - звільнені об'єкти природно-заповідного фонду в результаті деокупації
- правобережної частини території Херсонської області.

Питання дослідження та визначення реального стану об'єктів природно-заповідного фонду, які розташовані на звільнених від російської агресії територіях є однією з найважливіших проблем. Цінні території під час окупації використовувались як плацдарми для ведення бойових дій, деякі і зараз розташовані на лінії фронту. Адміністрація національного парку «Нижньодніпровський» фактично втратила інституційну спроможність управління парком, як об'єктом природно-заповідного фонду.

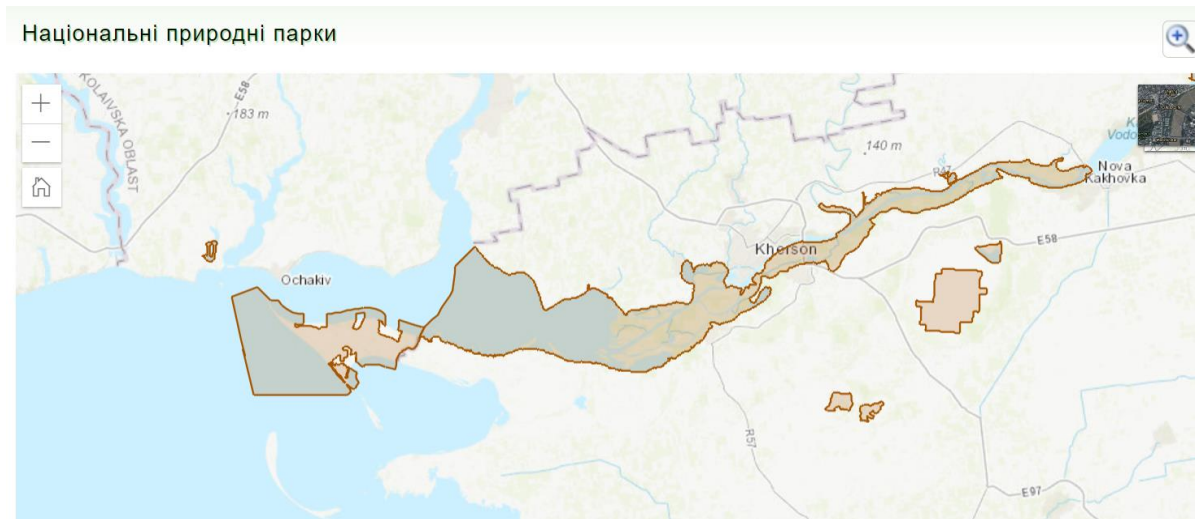

Рис.2. 2. Розташування національних природних парків Херсонщини

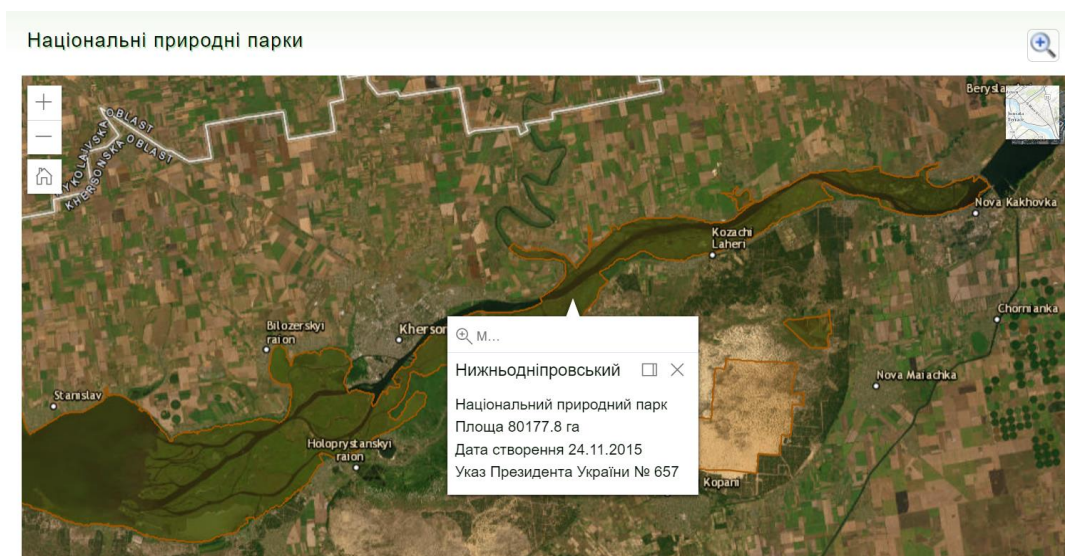

Рис. 2.3. Нижньодніпровський національний природний парк

В даному розділі нами досліджено та проаналізовано природно-заповідний фонд Херсонської області. Встановлено перелік всіх природоохоронних об'єктів та визначено наявність суб'єктів управління (адміністрацій) об'єктами природно заповідного фонду. Визначено, що об'єкти природно-заповідного фонду, які не мають відповідних адміністрацій, знаходяться в зоні відповідальності територіальних громад, на яких вони розташовані. Зауважили, що адміністрація національного парку «Нижньодніпровський» фактично втратила інституційну спроможність управління парком, як об'єктом природно-заповідного фонду.

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЯМИ ПРИРОДНО- ЗАПОВІДНОГО ТА ІНШОГО ПРИРОДООХОРОННОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

3.1. Особливості природних умов та функціонування заказників загальнодержавного значення на прикладі заказника «Олександрівський»

Заказники, похідна від слова заказати - «заборонити» - природоохоронні об'єкти. На відміну від заповідників можуть бути постійними або тимчасовими; у заказниках можливе часткове взяття під охорону: тварин, рослин та інших природних ресурсів, входять до складу природно-заповідного фонду України, охороняється, як національне надбання.

Заказники є однією з найбільш поширених в Україні категорій. Це складна система різних за площею природоохоронних територій, що охоплюють велику частину країни, де встановлюється особливий режим охорони, відтворення й використання. Відповідно до статті 25 Закону України «Про природно- заповідний фонд України» заказниками оголошуються природні території (акваторії) з метою збереження і відтворення природних комплексів чи їх окремих компонентів. Оголошення заказників провадиться без вилучення земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів у їх власників або користувачів.

На території заказника забороняються рубки головного користування, суцільні, прохідні, лісовідновні та поступові рубки, видалення захаращеності, а також полювання та інша діяльність, що суперечить цілям і завданням, передбаченим положенням про заказник. Господарська, наукова та інша діяльність, що не суперечить цілям і завданням заказника, проводиться з дотриманням загальних вимог щодо охорони навколишнього природного середовища.

Власники або користувачі земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів, оголошених заказником, беруть на себе зобов'язання щодо забезпечення режиму їх охорони та збереження. Також згідно статті 39 [15]

передбачено, що для забезпечення необхідного режиму охорони природних комплексів та об'єктів природних заповідників, запобігання негативному впливу господарської діяльності на прилеглих до них територіях устанавлюються охоронні зони, розміри яких визначаються відповідно до їх цільового призначення на основі спеціальних обстежень ландшафтів та господарської діяльності на прилеглих територіях. Зауважимо, що не для всіх територій заказника встановлюється охоронна зона.

Оскільки режим охоронних зон територій та об'єктів природно-заповідного фонду визначається з урахуванням характеру господарської діяльності на прилеглих територіях, на основі оцінки її впливу на довкілля, а у водоохоронних зонах не допускається будівництво промислових та інших об'єктів, мисливство, розвиток господарської діяльності, яка може призвести до негативного впливу на території та об'єкти природно-заповідного фонду, варто внести зміни, які будуть додатковим стримуючим фактором для землекористувачів прилеглих територій. Охоронні зони територій та об'єктів природно-заповідного фонду враховуються під час розробки проектно-планувальної та проектної документації.

Створенню заказників передують ряд причин:

- необхідність збереження цінного природного комплексу в межах певного природного ареалу, що являє собою екосистему з багатим розмаїттям рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослинного і тваринного світу;

- необхідність виконання положень Бернської конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі охорона та збереження рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також рослинних угруповань занесених до Зеленої книги України.

- необхідність створення умов загальнооздоровчого, науково – пізнавального відпочинку, та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержання режиму охорони Заказника;

- необхідність підтримки загального екологічного балансу;
- сприяння екологічній освітньо-виховній роботі.

Заказники відіграють важливу роль у сучасній мережі ПЗФ України, як своєрідна система підтримки заповідників і природних парків, що підвищує ефективність їх діяльності. Для збереження природо-заповідного фонду важлива серйозна екологічна політика держави, країні потрібно підійти до вирішення проблем комплексно, дбаючи про природу на всіх можливих рівнях – від законодавчого до освітнього.

Розглянемо Заказник загальнодержавного значення «Олександрівський» Херсонського району Херсонської області (далі – Заказник). Категорія заказника - ландшафтний заказник. Підпорядкування Станіславська об'єднана територіальна громада. Об'єкт ПЗФ створено Указом Президента України від 21 лютого 2002 року № 167/ 2002. Основною метою створення Заказника є збереження та відтворення міцних природних комплексів крутосхилів Дніпровського лиману та прибережної смуги його акваторії, а саме: збереження унікального для Півдня степової України в підзоні типачково-ковилових степових лесових зсувів, а також всього комплексу рослинного і тваринного світу.

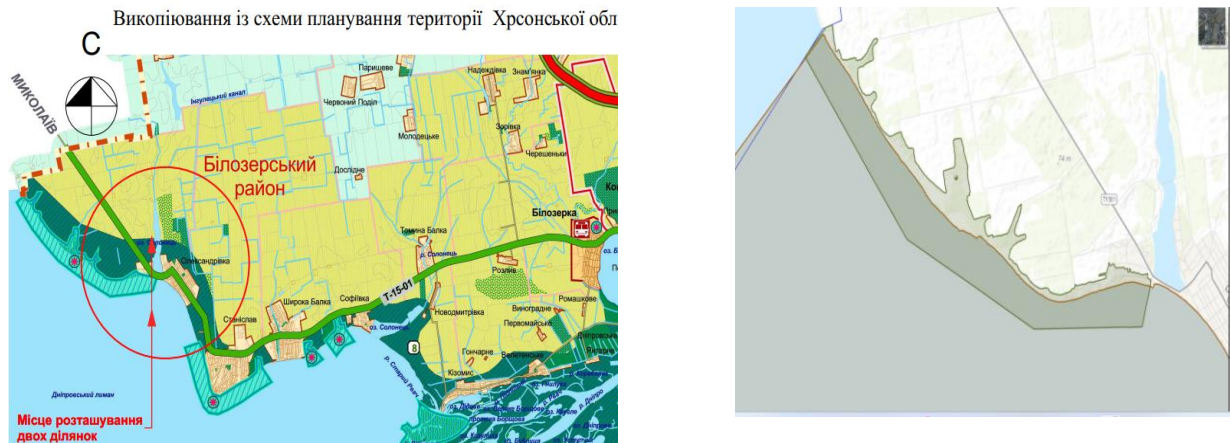
Загальна площа Заказника загальнодержавного значення «Олександрівський» 996,0 га, землі ПЗФ не надані в постійне користування, постійний користувач не визначений. Земельна ділянка не оформлена.

Таблиця 3.1

Розподіл об'єкта ПЗФ за землекористувачами та угіддями

Землекористувачі	Всього, га	Землі загального користування (під водою), га	Відкриті заболочені землі, га	Сухі відкриті землі, га
Олександрівський старостинський округ Станіславської ОТГ Херсонського району Херсонської області.	996,0	696,0	180,0	120,0

Згідно викопіювання, яке зроблено зі схеми планування Херсонської області, схематично позначена територія Заказника, яка позначена на схемі світло-зеленим кольором, а темно-зеленим позначена територія охоронної зони. Схематично це виглядає як територія двох ділянок (рис. 3. 1).

*Рис. 3.1. Заказник загальнодержавного значення «Олександрівський»
(територія і охоронна зона)*

До початку воєнних дій об'єкт міг використовуватись як для екологічного виховання, біологічних та екологічних екскурсій, так і для зеленого туризму тощо. Після прориву Каховської ГЕС доля заказника (особливо його водної частини) не відома, оскільки на сьогодні не має жодної можливості потрапити до нього.

У 2008 році Державний начальний заклад «Херсонський Державний аграрний Університет» розробив звіт з науково-дослідної роботи «Інвентаризація ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Олександрівський». Але проект землеустрою на сьогоднішній день не розроблено.

В даному розділі нами було встановлено правові норми функціонування Заказників, визначено необхідність внесення законодавчих ініціатив. Обґрунтовано особливості функціонування заказника з урахуванням природних умов на прикладі заказника загальнодержавного значення «Олександрівський».

3.2. Оцінка антропогенного навантаження на об'єкти природно-заповідного фонду Херсонщини на прикладі заказника загальнодержавного значення «Олександрівський»

Антропогенний вплив на природу в буквальному перекладі «породжений людиною» вплив на біосферу. Антропогенними називають ті фактори, які своїм походженням зобов'язані будь-якій діяльності людини. Цим вони принципово відрізняються від чинників природних, які виникли ще до появи людини, але існують і діють досі. Вплив людини як екологічного фактору надзвичайно сильний та різнобічний. Жодна екосистема на планеті не unikнула цього впливу, а багато з них зникли повністю.

На прикладі заказника «Олександрівський» шляхом дослідження карт Google та літератури та інтернет джерел, розглянемо основні види впливу людини природу.

1. За даними карти DEEP STATE Заказник «Олександрівський» знаходиться на лінії фронту війни між Україною та Росією, в результаті чого ймовірно відбувається знищення рослинного і тваринного світу, створення умов (влучання снарядів, авіабомб, мін, накривання артилерійським вогнем тощо), за яких військові дії порушують звичний спосіб життя рослин і тварин, змінюється природний баланс флори і фауни;

2. Вплив на природу заказника в результаті природоадаптаційної діяльності означає пристосування до явищ природи, зміни пори року, клімату, біосфери регіону перебування людини;

3. Вплив на природу заказника в результаті природо відтворювальної діяльності, стосується діяльності людини щодо відтворення необхідних природних умов і засобів для існування, насамперед це стосується сільського господарства та фермерства; навколо заказника велика кількість сільськогосподарських угідь.

Отже, узагальнивши дану інформацію щодо видів антропогенного впливу на об'єкти ПЗФ на прикладі заказника «Олександрівський», сформуємо їх на рис. 3. 2.

Рис.3.2. Види антропогенного впливу на об'єкти ПЗФ

Для того щоб не довести критичну ситуацію до техногенної катастрофи, людство зобов'язане всіляко зменшити свій шкідливий вплив на навколишнє середовище, особливо вищевказані найнебезпечніші його види.

Як бачимо, заказник «Олександрівський» зазнав надмірного антропогенного навантаження, його природні комплекси змінені, оскільки він знаходиться на лінії фронту, тому оцінити реальний масштаб антропогенного впливу можливо буде визначити тільки після закінчення бойових дій. В подальшому необхідно розробити наукове обґрунтування для відродження природи заказника «Олександрівський», що дасть можливість досягти основних екологічних цілей: складання програми відтворення Заказника на рівні Держави і уточнення екологічних цілей, відтворення біологічного різноманіття флори та фауни Заказника.

Міністерство Захисту довкілля та природних ресурсів України, Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, Національна академія наук України, проект «Підтримка природно-заповідних територій в Україні», який співфінансується урядом Німеччини через KfW, Команда підтримки реформ Міндовкілля, ПРООН в Україні, Франкфуртське зоологічне товариство, Всеукраїнська екологічна ліга, МГО «Екологія-Право-Людина», Українська природоохоронна група та інші громадські організації об'єдналися для проведення реформи

управління природоохоронними територіями України для збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, яке передбачає:

- розмежування функцій формування та реалізації політики у сфері природно-заповідного фонду та інших природоохоронних територій;
- нову філософію контролю й охорони територій і об'єктів природно-заповідного фонду, ефективність служби державної охорони природно-заповідного фонду України;
- інтеграцію екосистемного підходу в галузеві політики;
- досягнення національними природними парками міжнародних стандартів;
- забезпечення створення і функціонування єдиної відкритої бази даних державних кадастрів природно-заповідного фонду, рослинного та тваринного світу;
- розроблення та реалізацію планів з відновлення порушених екосистем, у т. ч. внаслідок російської збройної агресії, в межах природно-заповідного фонду;
- формування і розширення національної екологічної та Смарагдової мережі:
 - частка площі територій національної екологічної мережі від загальної території України становитиме 41%;
 - частка територій та об'єктів природно-заповідного фонду становитиме 15% від площі держави;
 - створення мережі реабілітаційних центрів для диких тварин;
 - передумови і механізм для збереження середовища існування диких тварин шляхом з'єднання таких середовищ, унеможливлення їх фрагментації (будівництво екодуків).

В результаті реформи прийнято ряд нормативно-правових документів, виконання яких покращує якість управління природоохоронними територіями та суттєво зменшує антропогенне навантаження:

- Указ Президента України від 01.01.2022 № 2 «Про створення

національного природного парку «Холодний Яр»;

- Указ Президента України від 01.01.2022 № 3 «Про створення національного природного парку «Куяльницький»;

- Указ Президента України від 01.01.2022 № 4 «Про створення національного природного парку «Пуща Радзівіла»;

- Указ Президента України від 02.01.2022 № 5 «Про зміну меж Карпатського біосферного заповідника»;

- Указ Президента України від 02.01.2022 № 6 «Про зміну меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення»;

- Указ Президента України від 03.01.2022 № 7 «Про зміну меж національного природного парку «Меотида»;

- постанова Кабінету Міністрів України від 10.05.2022 № 575 «Про затвердження спеціальних такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд»;

- постанова Кабінету Міністрів України від 24.06. 2022 № 720 «Про затвердження Порядку регулювання чисельності тварин, що не утримуються людиною, але перебувають в умовах, повністю або частково створюваних діяльністю людини, та безпритульних тварин, а також їх розміщення на відповідних підприємствах, в установах та організаціях чи повернення до ареалу перебування (місць вилову)»;

- розпорядження Кабінету Міністрів України від 07. 07.2022 № 573 «Про затвердження Плану заходів з реалізації Стратегії біобезпеки та біологічного захисту на 2022-2025 роки»;

- постанова Кабінету Міністрів України від 19.07.2022 № 810 «Про внесення змін до переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів»;

- наказ Міндовкілля від 13.10.2022 № 424 «Про затвердження Методики визначення шкоди та збитків, завданих територіям та об'єктам природно-заповідного фонду внаслідок збройної агресії Російської Федерації»;

- наказ Міндовкілля від 21.11. 2022 № 499 «Про затвердження Порядку видачі посвідчень мисливця і щорічних контрольних карток обліку добутої дичини і порушень правил полювання», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 13.12.2022 за № 1592/38928;

- наказ Міндовкілля від 28.12. 2022 № 557 «Про затвердження Плану дій щодо збереження та відтворення зубра (*Bison bonasus* L.) в Україні».

Протягом 2022 року кількість об'єктів та територій природно-заповідного фонду збільшилась на 91 одиницю, загальною площею близько 54961 га, площа природно-заповідного фонду становить 6,91% від площі держави.

Нами визначено, що основний вплив антропогенного навантаження на прикладі заказника загальнодержавного значення «Олександрівський» відбувається через призму збройної агресії. Завдяки проведеній реформі прийнятий ряд нормативно-правових документів передбачає визначення рівня заподіяної шкоди та визначення шкоди, якої зазнали території природоохоронного призначення в результаті збройної агресії.

3.3. Напрями вдосконалення створення (відтворення) земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення

Під відтворенням природних комплексів слід розуміти здійснення заходів по відтворенню (відновленню) природних ресурсів, які суттєво примножать багатство місцевої флори і фауни.

Спеціальним, уповноваженим органом в управлінні в сфері об'єктів природно-заповідного фонду є Міністерство захисту довкілля і природних ресурсів України.

Питання створення (відтворення) об'єктів природно-заповідного фонду (розглянемо на прикладі заказника загальнодержавного значення «Олександрівський»). Для кожного заказника розробляється Положення, в якому подається загальна характеристика, дата оголошення, назва землекористувача, його розташування, загальна площа з наведенням її

експлікації, завдання заказчика та режим його охорони. В положенні про Заказника відсутні механізми його відтворення, які необхідні після закінчення бойових дій.

Процедура створення (оголошення) об'єктів природно-заповідного фонду включає в себе стадії (етапи), які визначені на рис. 3.3.

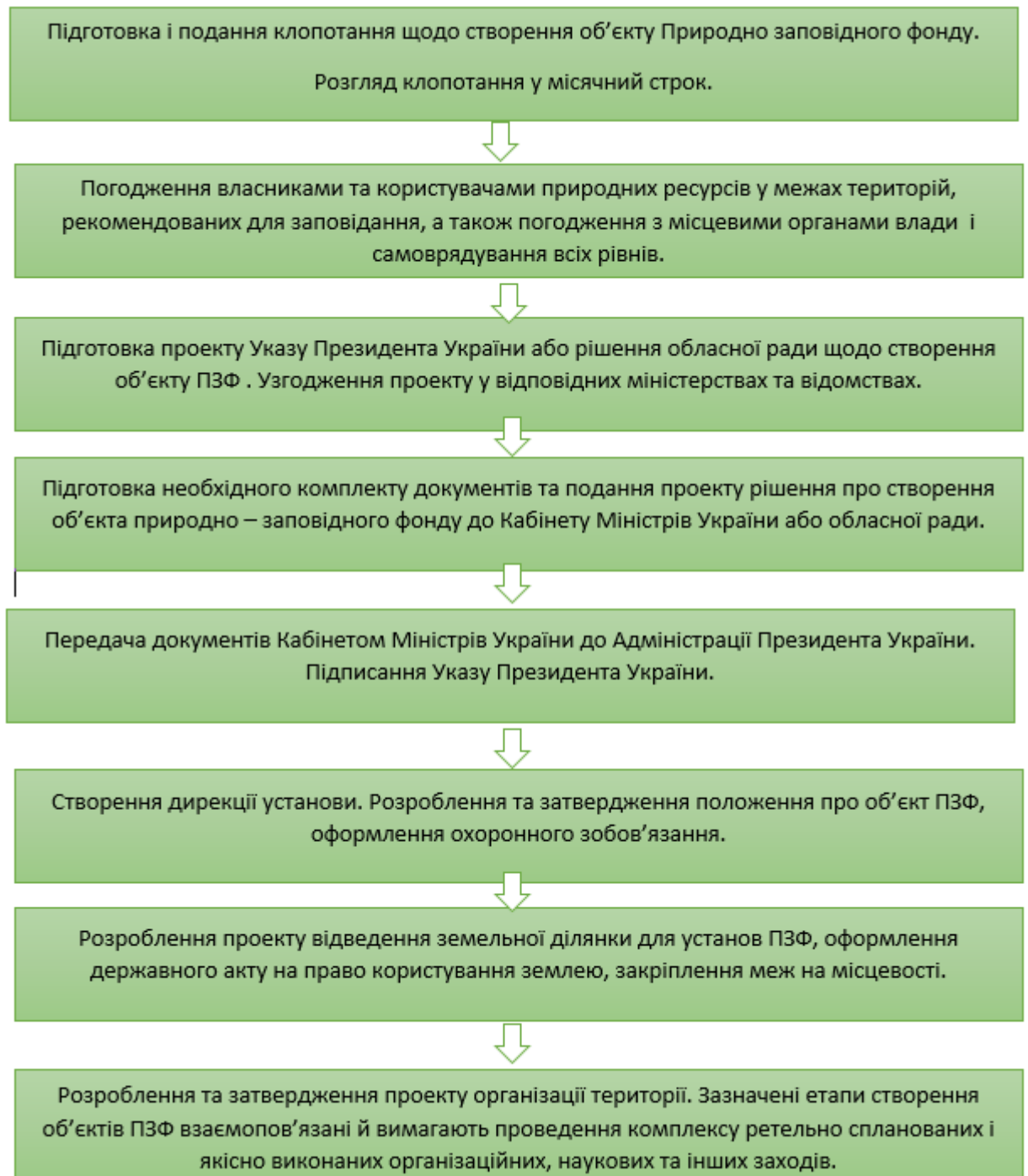

Рис. 3. 3. Етапи створення об'єктів ПЗФ

За даними схеми встановлений чіткий та зрозумілий механізм створення

(оголошення) об'єктів природно-заповідного фонду. Зміна меж, виключення територій та об'єктів із складу мережі природно-заповідного фонду у випадках невиконання ними поставлених завдань або їх знищення, нанесення шкоди в результаті стихійного лиха або в інших випадках можуть бути проведені тими ж органами і в тому ж порядку, як при їх створенні (оголошенні).

Підставою для розгляду питання про зміну меж, виключення територій та об'єктів із складу мережі природно-заповідного фонду після виконання покладених на них завдань, у зв'язку із знищенням або нанесенням шкоди в результаті стихійного лиха або в інших випадках є акт, який складається представниками підприємства, установи або організації у віданні яких знаходяться природно-заповідні об'єкти та представниками місцевих рад і Державних управлінь екології та природних ресурсів.

Ми вважаємо, що у випадку відтворення об'єктів природно – заповідного фонду (Заказника) першим етапом має бути наукове обґрунтування щодо можливості такого відтворення. На території заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ та інших територіях і об'єктах природно-заповідного фонду, де не створені спеціальні наукові підрозділи, дослідження організовуються природними заповідниками, біосферними заповідниками, національними природними парками, ботанічними садами та дендрологічними парками загальнодержавного значення, розташованими у цих регіонах. Наукові дослідження оформлюються у відповідності до Програми перспективного розвитку 69 заповідної справи в Україні, затвердженої постановою Верховної Ради України від 22 вересня 1994 року N 177/94-ВР, та постанови Кабінету Міністрів України від 12.11.97 N 1259 "Про вдосконалення державного управління заповідною справою в Україні", які визначають пріоритети і основні напрями науково - дослідних робіт, спрямованих на забезпечення розвитку заповідної справи в Україні. На основі проведених наукових досліджень пропонуємо створення робочих індивідуальних програм щодо відтворення об'єктів природно-заповідного фонду.

Для виявлення напрямів найефективнішого створення (відтворення) та використання об'єктів природно-заповідного фонду, можна виділити проблеми природно – заповідного фонду, як окремої складової, яке позначене на (рис.3.4.)

Рис. 3.4 Проблеми природно-заповідного фонду України

Однією з вагомих причин наявності проблем в частині управління та використання земель природно-заповідного фонду та об'єктів природно-заповідного фонду є відсутність цілісної, досконалої та дієвої законодавчої і правової бази. Крім того діюча система контролю за використанням земель водного фонду не в змозі повною мірою створити необхідні умови для їх охорони, раціонального використання та відтворення, а також додаткових надходжень від використання земель фонду.

Природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки загальнодержавного значення, а також регіональні ландшафтні парки є

юридичними особами. Ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки місцевого значення та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва відповідно до законодавства України можуть бути визнані юридичними особами.

З розгляду вищевказаних проблем, сформуємо основні напрями удосконалення природно-заповідного фонду, які представлені на рис.3.5.

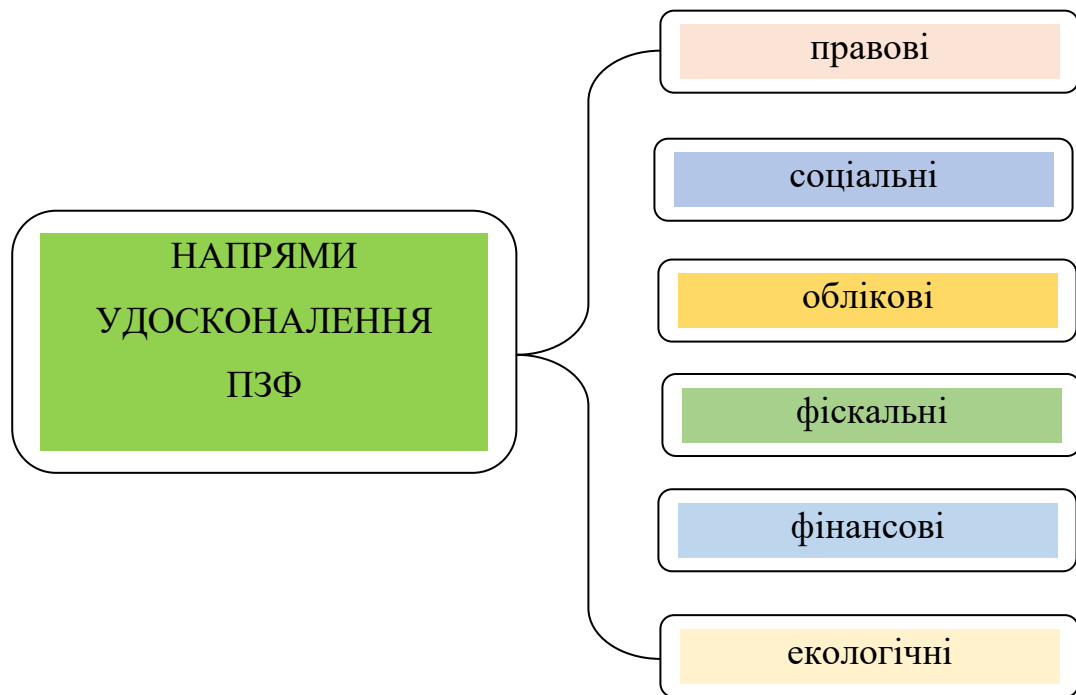

Рис.3.5. Основні напрями удосконалення природно- заповідного фонду

Нами були розглянути основні проблеми природно-заповідного фонду та визначені основні напрями удосконалення управління даною категорією земель, а також сформовано напрями вдосконалення створення (відтворення) земель природно- заповідного та іншого природоохоронного призначення.

Для удосконалення системи управління об'єктами ПЗФ потрібно:

1. Отримати доступ до управління природно-заповідними територіями, тому є необхідність ухвалити низку нормативно-правових актів: про уточнення функцій Міндовкілля, про концепцію реформування системи управління природно-заповідним фондом і про Екологічну стратегію України.

2. Внести зміни в інституційну реформу. Очевидно, що органам, які відповідають за управління природно-заповідним фондом в Україні, не вистачає інституційних повноважень. Структура управління природно-

заповідним фондом, яка має забезпечити вирішальну участь користувачів в управлінні, потребує інституційної реформи. Слід переглянути розподіл компетенцій і відповідальності. Адже нині, коли Україна розробляє плани управління відновлення екологічної мереж, відсутній механізм запровадження цих планів.

3. Потрібно створювати дієздатну систему управління та моніторингу. Система державного обліку та інвентаризації природно-заповідних територій і об'єктів, оцінювання екологічного стану об'єктів та відповідальності, потребує вдосконалення.

4. Інвестування в покращення екологічного балансу та екологічної інфраструктури шляхом розробки і впровадження ефективних економічних механізмів управління природно-заповідним фондом, ресурсами та стимулювання сталого екологічного користування, зокрема щодо залучення коштів для створення планів управління екологічною мережею України, а саме Положення «Про Фонд сталого використання природно-заповідних територій України» і джерела його наповнення для фінансування заходів досягнення «доброго» стану довкілля. Для цього необхідно переглянути розміри деяких норм законодавства за порушення об'єктів природно-заповідного фонду. У сфері промислового виробництва повинен ефективно діяти принцип «забруднювач платить». Найважливіша зміна, яка має статися в українському суспільстві - це усвідомлення, що екологія - найважлива частина суспільства і давно вже не безкоштовний ресурс.

5. Необхідно запровадити дієві механізми моніторингу об'єктів природно-заповідного фонду шляхом впровадження поняття: «звіту екологічного стану природно-заповідного фонду».

6. Організувати моніторинг об'єктів природно-заповідного фонду з метою отримання узгодженого та всебічного огляду кожного об'єкту пзф для оцінки його екологічного стану із застосуванням принципу багаторівневого моніторингу (контрольного, оперативного та дослідницького моніторингу).

8. Передбачати розробку програм заходів для покращення стану

природно- заповідного фонду з розробкою індивідуальних програм моніторингу.

9. Розробити концепцію та закріпити на законодавчому рівні інтегрований природоохоронний дозвіл.

Перелічені пропозиції можна представити у вигляді схеми (рис. 3.6).

Рис. 3.6. Пропозиції удосконалення системи управління природно-заповідного фонду

З огляду на досліджені проблеми ПЗФ, сформуємо безпосередньо сутність проблеми і шляхи її вирішення, які наведемо у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Ідентифікація проблем природно заповідно-заповідного фонду та шляхи
їх вирішення

№ п/п	Проблеми	Шляхи вирішення
1.	Відсутність реалізації державних положень в управлінні землями природоохоронних територій	Виконання прийнятих заходів щодо реалізації стратегії, ухваленої в ході реформи
2.	Підпорядкування об'єктів ПЗФ Міндовкілля в контексті реалізації реформи (наразі регулюються обл. р., об'єднана територіальна громада, тощо)	Внесення до Положення про об'єкти ПЗФ змін щодо регулюючої, наглядової, контролюючої функції Міндовкілля
3.	Висока вартість робіт інвентаризації об'єктів природно – заповідного фонду.	Державні субвенції по проведенню інвентаризації земель природно – заповідного фонду
4.	Складність механізму створення об'єктів ПЗФ та надання земель в користування	Автоматизоване внесення метаданих новостворених об'єктів ПЗФ та про інвентаризованих об'єктів до державного земельного кадастру
5.	Недостатнє використання потенціалу природно – заповідного фонду	Створення програм щодо популяризації об'єктів ПЗФ з метою інвестиційної, естетичної та освітньої функції
6.	Невиконання програм МСОП щодо збереження територій ПЗФ в умовах зміни клімату	Посилення контролюючої служби державної охорони ПЗФ України
7.	Антропогенне забруднення земель ПЗФ	Інтеграція екосистемного підходу в галузевій політиці
8.	Втрата управлінських функцій Адміністрацією над об'єктами ПЗФ через бойові дії	Звернення до міжнародних організацій щодо централізації управлінських функцій об'єктів ПЗФ, що знаходяться в зоні бойових дій

В даному підрозділі ми встановили порядок створення об'єктів природно-заповідного фонду, визначили гостру необхідність в покращенні ефективності та захисту земель природно-заповідного фонду. Зауважили на відсутності в законодавстві механізму відтворення об'єктів природно-заповідного фонду. Представили порядок відтворення об'єктів природно-заповідного фонду і визначили напрями вдосконалення об'єктів природно-заповідного фонду.

3.4. Відповідальність за порушення законодавчих вимог щодо використання та охорони земель природно- заповідного фонду.

Проаналізуємо правові інститути адміністративного та кримінального кодексів а також Закону України «Про природно-заповідний фонд» та відповідальність, яка передбачена за порушення їх положень. Визначимо місце кримінальної відповідальності за порушення природоохоронного законодавства. Дослідимо склад адміністративних проступків за порушення адміністративного законодавства. Результати досліджень зведемо в таблицю 3.3

Таблиця 3.3

Порушення правового режиму земель природно- заповідного фонду

№з/п	Вид порушення	Стаття норма тив- ного акту	Відповідальність
Кримінальний кодекс України			
1	«Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно – заповідного фонду»	Ст. 252 п. 1	карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.
2.	«Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно – заповідного фонду», вчинені шляхом підпалу або іншим загально небезпечним способом, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки,	Ст. 252 п. 2	караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.
	Порушення встановлених правил охорони надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, та Порушення встановлених правил використання надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення ,	Ст. 240 п.3	караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

	які вчинені на територіях чи об'єктах природно – заповідного фонду		
	Незаконна рубка дерев або чагарників у лісах, захисних та інших лісових насадженнях, перевезення, зберігання, збут незаконно зрубаних дерев або чагарників, що заподіяли істотну шкоду, вчинені на заповідниках або територіях чи об'єктах природно – заповідного фонду, або в інших особливо охоронюваних лісах	Ст. 246 п. 3	караються штрафом від тисячі п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.
	Незаконна рубка дерев або чагарників у лісах, захисних та інших лісових насадженнях, перевезення, зберігання, збут незаконно зрубаних дерев або чагарників, що заподіяли істотну шкоду, вчинені на заповідниках або територіях чи об'єктах природно-заповідного фонду, або в інших особливо охоронюваних лісах, якщо вони спричинили тяжкі наслідки	Ст. 246, п. 4	караються позбавленням волі на строк від п'яти до семи років. Примітка. 1. У цій статті істотною шкодою вважається така шкода, яка у двадцять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, або інша істотна шкода, завдана навколишньому природному середовищу в частині забезпечення ефективної охорони, належного захисту, раціонального використання та відтворення лісів.
	Порушення правил полювання, якщо воно заподіяло істотну шкоду, а також незаконне полювання в заповідниках або на інших територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або полювання на звірів, птахів чи інші види тваринного світу, що занесені до Червоної книги України.	Ст. 248	караються штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або обмеженням волі на строк до трьох років.
Кодекс України Про адміністративні правопорушення.			
	"Порушення правил охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду". Здійснення в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх охоронних зон, а також територій, зарезервованих для наступного заповідання, забороненої господарської та іншої діяльності, порушення	ст.91 КУпА П	тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від дев'яти до двадцяти чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією знарядь і засобів вчинення правопорушення та незаконно добутих природних ресурсів чи без такої і на посадових осіб - від п'ятнадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів

	інших вимог режиму цих територій та об'єктів, самовільна зміна їх меж, невжиття заходів для попередження і ліквідації негативних наслідків аварій або іншого шкідливого впливу на території та об'єкти природно-заповідного фонду -		доходів громадян з конфіскацією знарядь і засобів вчинення правопорушення та незаконно добутих природних ресурсів.
	Порушення вимог законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля Надання завідомо неправдивих чи неповних відомостей про вплив на довкілля планованої діяльності, порушення встановлених законодавством вимог щодо здійснення оцінки впливу на довкілля, у тому числі порядку інформування громадськості та порядку проведення громадського обговорення і врахування його результатів, -	ст. 91 ⁵ К УпАП	тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб, громадян - суб'єктів підприємницької діяльності від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Недотримання під час провадження господарської діяльності, експлуатації об'єктів, інших втручань у природне середовище і ландшафти, у тому числі з видобуванням ресурсів корисних копалин, використанням техногенних родовищ корисних копалин, екологічних умов, передбачених у висновку з оцінки впливу на довкілля, рішенням про провадження планованої діяльності та проектах будівництва, розширення, перепрофілювання, ліквідації (демонтажу) об'єктів, інших втручань у природне середовище і ландшафти, у тому числі з видобуванням корисних копалин, використанням техногенних родовищ корисних копалин, а також змін у цій діяльності або продовження строків її провадження - до моменту забезпечення виконання таких екологічних умов - тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб, громадян - суб'єктів підприємницької діяльності від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів

			доходів громадян.
	"Вчинення правопорушення на території об'єкта природно-заповідного фонду є підставою для застосування адміністративної відповідальності	ч. 2 ст. 77-1 КУп АП	тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від двохсот сімдесяти до дев'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від шістсот тридцяти до однієї тисячі восьми сот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.
ЗУ «Про природно – заповідний фонд»			
	"Самовільне випалювання сухої рослинності або її залишків."	Ст. 65	встановлює особливості застосування цивільної відповідальності - шкода стягується на основі кадастрово-екологічної оцінки та спеціальних такс.

В даній таблиці відсутні такий вид порушення завдання шкоди або знищення об'єктів природно-заповідного фонду в результаті збройної агресії іншої країни. Тому ми вважаємо, що існує необхідність наступних кроків, які можуть значно вдосконалити законодавство України.

Обґрунтуємо необхідність оновлення чинного Закону України «Про природно-заповідний фонд України», зокрема:

- визначення поняття задання шкоди іншою країною в результаті збройної агресії;
- закріплення повної процедури визначення шкоди, яка була завдана об'єкту ПЗФ в результаті збройної агресії іншої країни, для організації методології визначення таких ділянок, проведення відповідного зонування від знищених до найменш пошкоджених об'єктів ПЗФ;
- положення про проект організації відновлення об'єктів ПЗФ;
- встановити положення про одночасну розробку проекту створення та проекту землеустрою майбутнього об'єкту відновлення;
- деталізувати перелік вимог, зобов'язань та заборон, що діють в межах кожної з функціональних зон.
- ввести пропозиції щодо зміни окремих положень Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», Кримінального кодексу

України, Кодексу про адміністративні правопорушення України, окремих підзаконних нормативно- правових актів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У даній роботі розглянуто процес інституційного забезпечення управління землями природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення.

Для досягнення поставленої мети, нами:

- встановлено закономірності процесу створення об'єктів природно-заповідного фонду України;
- досліджено сутність та виявлено особливості правового режиму заказників, як самостійного виду охоронюваних природних територій;
- виокремлено та розкрито етапи створення об'єктів природно-заповідного фонду в Україні,
- виявлено проблемні аспекти реалізації кожного з етапів;
- з'ясовано правовий режим земель, що є основою заказників на етапі організації та в процесі їх функціонування;
- здійснено оцінку стану використання земель природоохоронного призначення на прикладі Херсонщини;
- представлено систему управління землями під заказниками;
- досліджено правовий механізм охорони природних заказників, встановлено його особливості та проблеми застосування;
- розроблено науково- обґрунтовані пропозиції щодо внесення змін до законодавства про ПЗФ України та інших нормативно-правових актів, які визначають правовий режим заказників;
- визначено напрями вдосконалення управління землями природоохоронного призначення.

Розкрили поняття «землі природно–заповідного фонду», «землі природоохоронного призначення», «природоохоронні території». Розглянули категорії природоохоронних територій України та категорії природоохоронних об'єктів, визначили їх класифікацію, розкрили структуру ПЗФ України, зауважили, що

найбільшу долю у ПЗФ України займають заказники.

Визначили на яких рівнях формується ПЗФ. Уточнили структуру категорій природоохоронних територій за стандартами МОСОП. Порівняли з досвідом України. Зробили аналіз природоохоронних територій України, Німеччини та США. Визначили наявність міжнародних договорів і резолюцій ООН щодо структури та зберігання природоохоронних територій.

Встановили, що важливу роль у характеристиці окремих територій та об'єктів природно-заповідного фонду відіграє Закон України „Про природно-заповідний фонд України”, яким чітко визначено категорії територій та об'єктів природно-заповідного як загальнодержавного, так і місцевого значення.

Визначили, які види природоохоронних територій наявні у Херсонській області. Також нами було вказано, що створенню об'єкта ПЗФ передують розробка проекту його створення. Встановили порядок створення об'єктів природно-заповідного фонду, визначили гостру необхідність в покращенні ефективності та захисту земель природно-заповідного фонду. Зауважили на відсутності в законодавстві механізму відтворення об'єктів ПЗФ. Представили порядок відтворення об'єктів ПЗФ і визначили напрями вдосконалення об'єктів ПЗФ. Визначили механізми організації та управління землями природоохоронного призначення, рівні територіального управління землями природоохоронного призначення та сформулювали основні засади управління землями природоохоронного призначення, та запропонували основні заходи їх сталого користування.

В роботі в повному обсязі приведено аналіз інституціональних засад забезпечення системи управління землями природоохоронного призначення та запропоновано напрями вдосконалення управління природоохоронним землекористуванням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Земельний кодекс України. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення 03.11.2023).
2. Конституція України від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> Text.
3. Про Державний земельний кадастр : Закон України від 7.07.2011 року № 3613-VI. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3613-17> (дата звернення 10.11.2023).
4. Про державну статистику : Закон України від 17.09.1992 року № 2614-XII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2614-12> (дата звернення 07.11.2023).
5. Карпа О., Олійник Н. Інвентаризація земель. Проблеми її проведення та результати виконання. URL : <http://terland.gov.ua/97> (дата звернення 03.12.2023).
6. Нестеренко Г., Бідун І. Інвентаризація земель як основний компонент у земельному кадастрі та системі управління земельними ресурсами. URL : [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vlnau_econ_2013_20\(2\)__30.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vlnau_econ_2013_20(2)__30.pdf) (дата звернення 02.12.2023).
7. Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2012року № 1051. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF> (дата звернення 12.12.2023).
8. Глотов В. М., Гуніна А. В. Аналіз сучасних методів знімання під час опрацювання великомасштабних планів. *Геодезія, картографія і аерофотознімання*. 2016. Вип. 83. С. 53-63. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Geodez_2016_83_8_65 (дата звернення 17.11.2023)
9. Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436-IV. Дата оновлення: 19.07.2022. Дата оновлення: 10.08.2022. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> Text.

10. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення: 19.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> Text.
11. Статистична інформація. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 24.11.2023).
12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 №2247-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-20> Text (дата звернення 05.12.2023).
13. Про державну реєстрацію речового права на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. №1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15> (дата звернення: 25.11.2023).
14. Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність: Закон України від 23.12.1998 р. № 353-XIV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/353-14> (дата звернення 22.11.2023).
15. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. №1264-XII. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення: 26.11.2023).
16. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 р. №962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15> (дата звернення: 10.09.2023).
17. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України №963-15 від 28.12.2015 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/963-15> (дата звернення: 15.10.2023).
18. Дані Держгеокадастру URL: <https://land.gov.ua/> (дата звернення 21.09.2023).
19. Бойко П. Раритетне фіто різноманіття локалітетів правобережної частини Дніпровського еко коридору. Зб. Наук праць Полтавського держ. пед. Ун-ту. Випуск 4 (37). Серія Екологія. Біологічні науки. Полтава, 2004. С.149-157.
20. Гетьман А. П., Шульга М. В., Попов В. К. та ін. Екологічне право України: підручник для студентів юрид. вищ. навч. Закладів. Харків : Право,

2005. 382 с.

21. Мунтян В. Л. Правові проблеми раціонального природокористування : автореф. дис. д-ра юрид. наук. Харків, 1975. 20 с

22. Статівка О. О. Актуальні питання державного управління природно-заповідним фондом України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2015. Вип. 35, ч. 2, т. 2. С. 58-62.

23. Статівка О. О. Правовий режим природно-заповідного фонду як складового елемента екологічної мережі України: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2018. 230 с.

24. Статівка О. О. Законодавчі підходи до поняття природно-заповідного фонду як елемента екологічної мережі у деяких країнах. *Право і суспільство*. 2016. № 2. С. 94–100.

25. Портал «Природа України». URL: <https://nature.land.kiev.ua/> . (дата звернення: 22.11.2023).

26. Попович С. Ю. Природно-заповідна справа: навч. посіб. Київ: Арістей, 2007. 480 с.

27. Правовий режим природно-заповідного фонду України: історія формування, юридичні аспекти та закордонний досвід (посібник) / за заг. ред. О. Кравченко. Львів: Компанія “Манускрипт”, 2017. 92 с.

28. Оленич І. М. Національний природний парк як природоохоронний об'єкт інформаційної системи. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 146(2). С. 94–99.

29. Про класифікацію і мережу територій та об'єктів природно-заповідного фонду Української РСР: постанова Ради Міністрів Української СРСР від 22.07.1983 р. № 311. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311-83-%D0%BF/conv> (дата звернення: 22.11.2023).

30. Про збереження і розвиток природо-заповідного фонду України: указ Президента України від 8 вересня 1993 р. № 362/93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/362/93> (дата звернення: 21.12.2023)

31. Про впорядкування управління заповідниками та національними

природними парками: постанова Верховної Ради України від 23 грудня 1993 р. №3788-12. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 12. Ст. 62.

32. Голуб А. А. Типологія національних природних парків. Містобудування та територіальне планування: наук.-техн. збірник. 2016. № 59. С. 95–101

33. Донець О. В. Національні природні парки: підходи до теоретико правового розуміння. URL: <https://int-konf.org/ru/2015/suchasnist-nauka-chasvzaemodiya-ta-vzaemovpliv-17-19-11-2015-r/1175-kandidat-yuridichnikh-naukdonets-o-v-natsionalni-prirodni-parki-pidkhodi-do-teoretiko-pravovogorozuminnya> (дата звернення: 20.11.2023).

34. Про затвердження Інструкції щодо оформлення охоронних зобов'язань на території та об'єкти природно-заповідного фонду: наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 25 лютого 2013 р. № 65. Офіційний вісник України. 2013. № 22. Ст. 750

35. Донець О. В. Національні природні парки. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2016. Т. 14: Екологічне право / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова), А. П. Гетьман (заст. голови) та ін. Харків: Право, 2018. С. 525–529.

36. Ковтун О. М. Правові аспекти охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. 20 с.

37. Про затвердження Інструкції про зміст та складання документації державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України: наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 16 лютого 2005 р. № 67. Офіційний вісник України. 2005. № 11. Ст. 540.

38. Про програму перспективного розвитку заповідної справи в Україні» («Заповідники»): постанова Верховної Ради України від 22 вересня 1994 р № 177. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 48. Ст. 430.

39. Про заходи щодо дальшого розвитку природно-заповідної справи в

Україні: указ Президента України від 23 травня 2005 року № 838/2005. Урядовий кур'єр. 2005. №100.

40. Про додаткові заходи щодо розвитку природно-заповідної справи в Україні: указ Президента України від 14 серпня 2009 року № 611/2009. Офіційний вісник Президента України. 2009. № 24. Ст. 808.

41. Ковтун О. М. Система природно-заповідного законодавства України. Вісник Академії адвокатури України. 2009. № 2(15). С. 43–49

42. Калуцький І. Ф., Рак А. Ю. Проблеми і перспективи створення та використання територій природно-заповідного фонду для розвитку туризму (на прикладі Івано-Франківської області). Карпатський край. 2017. № 1(9). С. 110–120.

43. Виявлення територій, придатних для оголошення об'єктами природно-заповідного фонду / за заг. редакцією Олени Кравченко. Львів, 2015, 80 с.

44. Марич Х. М., Станіславська О. Я. Створення й оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Університетські наукові записки. 2011. № 3. С. 270–276.

45. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо складу та змісту Проектів організації територій установ природно-заповідного фонду України: наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 21 серпня 2018 р. № 306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0306737-18?lang=en> Text (дата звернення: 01.12.2023 р.).

46. Природно-заповідний фонд: земельні питання (посібник) / за заг. ред. О. Кравченко. Львів: Видавництво «Компанія «Манускрипт», 2017. 104 с.

47. Черемнова А. І. Особливості правового режиму земель природнозаповідного фонду. Актуальні проблеми держави і права. 2009. № 46. С. 221-228.

48. Годованюк А. Й. Правовий режим земель природно-заповідного фонду: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2008. 16 с.

49. Тупісь С. П. Методи збереження та використання об'єктів

природно-заповідного фонду у структурі міст: автореф. дис. ... канд. архітект. Львів, 2019. 23 с.

50. Самокиш В.П. Кримінальна відповідальність за умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2013. 16 с.